

EHDOTTOMASTI TARVITAAN ENEMMÄN
RUOTSINKIELISIÄ TULKKEJA

Selvitys ruotsin kieltä työssään käyttävistä
viittomakielentulkeista ja kirjoitustulkeista keväällä 2014

Carita Ajanti

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viittomakielen ja tulkkauksen
koulutus

Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Ajanti, Carita. Ehdottomasti tarvitaan enemmän ruotsinkielisiä tulkkeja - Selvitys ruotsin kieltä työssään käyttävistä viittomakielentulkeista ja kirjoitustulkeista keväällä 2014. Kevät 2014, 54 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, viittomakielentulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka paljon Suomessa tällä hetkellä työskentelee ruotsin kieltä työssään käyttäviä viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkkeja. Tulkkien määrän lisäksi tavoitteena oli selvittää millä alueilla tulkit työskentelevät, mitä kielipareja tulkit kokevat pystyvänsä tulkkamaan ja kuinka tulkit ovat hankkineet työssään tarvitsemansa kielitaidon.

Opinnäytetyö koostuu tietoperustasta ja kyselytutkimuksen tuloksista. Kyselytutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä helmikuussa 2014. Kysely lähetettiin Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n alueellisten sähköpostilistojen kautta viittomakielentulkeille. Kysely lähetettiin myös Suomen kirjoitustulkit ry:n jäsenille.

Kyselyyn vastasi 19 henkilöä, joista 14 oli viittomakielentulkkeja ja viisi oli kirjoitustulkkeja. Lisäksi viittomakielentulkeista neljä vastasi tekevänsä ruotsinkielisiä kirjoitustulkkauksia. Vastaajista kaikki olivat naisia ja suurin osa oli suomenkielisiä. Vastaajien ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen viittomakielen taito vaihtelivat suuresti. Suurin osa vastaajista työskenteli aktiivisesti Uudenmaan ja Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella.

Kyselyn tulosten perusteella on vaikea sanoa tarkkaa määrää siitä, paljonko maassamme on ruotsin kieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä työssään käyttäviä viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkkeja. Voidaan kuitenkin sanoa Suomessa olevan vähintään 19 tulkkia, jotka käyttävät ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä eritasoisissa tulkkauksilanteissa. Kyselyyn vastanneiden pienestä määrästä voidaan päätellä, että Suomessa on hyvin vähän viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkkeja, jotka käyttävät ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä työssään. Erilaisista selvityksistä on käynyt ilmi, että Suomeen tarvitaan enemmän tulkkeja, jotka pystyvät tulkkamaan ruotsinkielisissä tilanteissa. Myös kyselyyn vastanneiden tulkkien kommentteista välittyi ajatus siitä, että ruotsin kieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja tarvitaan enemmän.

Asiasanat: ruotsin kieli, suomenruotsalainen viittomakieli, suomenruotsalaiset viittomakieliset, tulkkauksipalvelu

ABSTRACT

Ajanti, Carita. Absolutely more Swedish-speaking interpreters are needed - Survey of Swedish-using sign language interpreters and speech-to-text interpreters in spring 2014. 54 p., 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language Interpretation. Degree title: Sign Language Interpreter.

The aim of the thesis was to establish the number of Finnish Sign Language interpreters and speech-to-text interpreters who use Swedish or Finland-Swedish Sign Language in their work. The small number of Swedish-using sign language interpreters and speech-to-text interpreters has been a cause for concern in Finland.

The study was done via an electronic Webropol-questionnaire. In addition to the number of interpreters it was relevant to require information regarding in which regions the interpreters work, the level of their language skills and how the interpreters have acquired their language skills. The questionnaire was sent to sign language interpreters and speech-to-text interpreters throughout Finland via mailing lists.

A total of 19 interpreters replied to the questionnaire. Of these interpreters five were speech-to-text interpreters and 14 were sign language interpreters. Four of the sign language interpreters do also speech-to-text interpreting in Swedish. All of the respondents were female and they work mainly in Uusimaa area in southern Finland and Pohjanmaa area in northern Finland. Most respondents had Finnish as a mother tongue. The respondents' language skills in Swedish and Finland-Swedish Sign Language varied greatly.

Based on the results of the survey it can be concluded that there are at least 19 interpreters in Finland who use Swedish and Finland-Swedish Sign Language in their work. These interpreting situations are of varying difficulty. However, it can be concluded that there are very few Swedish-using sign language interpreters and speech-to-text interpreters in Finland. From the small number of respondents and the comments of the respondents is evident that more Swedish-using interpreters are needed in Finland.

Key words: Finland-Swedish Deaf, Finland-Swedish Sign Language, interpreting services, Swedish

SAMMANDRAG

Ajanti, Carita. Det behövs absolut mera svenskspråkiga tolkar - Utredning av svenskspråkiga teckenspråkstolkar och skrivtolkar i Finland under våren 2014. 54 s., 2 bilagor. Språk: finska. Diakoni yrkeshögskolan. Examen i teckenspråk och tolkning. Examen: Teckenspråkstolk (yrkeshögskola).

Målet med arbetet var att få veta mängden av teckenspråkstolkar och skrivtolkar som använder svenska och finlandssvenskt teckenspråk i sitt arbete. Förutom att utreda mängden av tolkar var det nödvändigt att klargöra i vilka regioner i Finland de här tolkarna arbetar, hurdana språkkunskaper de har i svenska och i finlandssvenskt teckenspråk och var har tolkarna lärt sig de språk de använder i sitt arbete.

Materialet för arbetet var insamlad via en elektronisk Webropol-enkät i februari 2014. Enkäten skickades till teckenspråkstolkar via SVT:s (Suomen Viittomaikielen Tulkit ry, Finlands teckenspråkstolkar rf) regionala e-post-listor. Enkäten skickades även till medlemmar av Finlands skrivtolkar rf (Suomen kirjoitustulkit ry).

Enkäten svarades av 19 personer av vilka fem var skrivtolkar och 14 var teckenspråkstolkar. Fyra av teckenspråkstolkarna gjorde även svenskspråkiga skrivtolkning. Av de som svarade var de flesta finskspråkiga. Största delen av de som svarade arbetade i Nylands område och i Österbotten. De svarande hade varierande kunskaper i svenska och finlandssvenskt teckenspråk.

Från resultatet av enkäten kan sammanfattas att det arbetar minst 19 svenskatalande teckenspråkstolkar och skrivtolkar i Finland. Tolkarna arbetar i tolkningssituationer av varierande svårighetsnivå. Det kan även sammanfattas att det finns mycket få svenskatalande teckenspråkstolkar och skrivtolkar i Finland. Resultatet blev att det finns behov för flera svenskspråkiga teckenspråkstolkar och skrivtolkar.

Nyckelord: finlandssvenska teckenspråkiga, finlandssvenskt teckenspråk, svenska, tolkningsservice

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Opinnäytetyön kulku ja tavoite.....	9
2.2 Aiheen rajaus	10
2.3 Käsitteet ja termit.....	11
3 SUOMENRUOTSALAISET VIITTOMAKIELISET	12
3.1 Vähemmistö vähemmistössä.....	12
3.2 Suomenruotsalainen viittomakieli	14
3.3 Resurssit ja tutkimukset.....	16
3.4 Suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkaukspalvelut	19
4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA KIELIPOLITIIKKA	23
4.1 Viittomakieliset ja Suomen lainsäädäntö	23
4.2. Kielipoliittinen ohjelma.....	25
4.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1 Aineiston keruumenetelmä	27
5.2 Aineiston keruun arviointia	28
6 KYSELYN TULOKSET	30
6.1 Vastaajien määrä, työskentelyalueet ja kielitaito	30
6.2 Erot ruotsin- ja suomenkielisissä tulkkauksilanteissa	35
6.3 Kirjoitustulkkiin asiakasryhmät ja ruotsin kieltä osaavien tulkkiin tarve ..	37
6.4 Vastaajien muut kommentit	38
7 KYSELYN TULOSTEN POHDINTA.....	40
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	48

LIITE 1. Tulkeille lähetetty saatekirje

LIITE 2. Tulkeille lähetetty Webropol-kysely

1 JOHDANTO

Vuonna 2002 perustetun suomenruotsalaisten viittomakielisten etujärjestö Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n mukaan maassamme on noin 300 suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjää. Heistä noin 150 on kuuroja. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 21.) Suomenruotsalaiset viittomakieliset muodostavat vähemmistön sekä maamme kuurojen yhteisön näkökulmasta että suomenruotsalaisten kuulevien näkökulmasta. Suomenruotsalaiset kuurot jakavat kuurojen kulttuurin ja historian suomenkielisten kuurojen kanssa, mutta myös suomenruotsalainen kulttuuri on tärkeää suomenruotsalaisille viittomakielisille. Suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisö muodostaa oman kieliryhmänsä käyttämänsä kielen vuoksi. (Wallvik 2005, 17.)

Suomalaiseen viittomakieleen verrattuna suomenruotsalaisen viittomakielen käyttömahdollisuudet ovat pienet (Hoyer 2012, 81). Kielen tulevaisuudesta ollaan huolissaan. 2000-luvulla on alettu aktiivisesti keskustella siitä, mitä kielen elvyttämiseksi voidaan tehdä. 12.2.2014 eduskuntatalolla järjestettiin Viittomakielen päivän seminaari. Janne Kankkonen kertoi puheenvuorossaan suomenruotsalaisen viittomakielen olevan uhanalainen kieli UNESCO:n kriteerien mukaan (Kankkonen 2014a). Kielen uhanalaisuuteen vaikuttavat esimerkiksi kieliryhmän pienuus, kutistuvat kielenkäyttömahdollisuudet ja lisääntyvät kontaktit suomalaisen viittomakielen kanssa (Hoyer 2012, 82). Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttömahdollisuuksien vähenemiseen vaikuttavat koulutettujen opettajien, opetusmateriaalin, kääntäjien ja tulkkien puute. Tällä hetkellä Suomessa ei ole tarjolla suomenruotsalaisen viittomakielen koulutusta viittomakielentulkeille, mikä puolestaan rajoittaa suomenruotsalaisten viittomakielisten mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja palvelujen saatavuuteen. (Hoyer 2012, 81.)

Suomessa on kuitenkin pieni määrä kirjoitus- ja viittomakielentulkkeja, jotka tekevät tulkkauksia suomenruotsalaisille viittomakielisille ja erilaisissa ruotsinkieli-

sissä tilanteissa. Tulkit käyttävät työssään suomen ja suomalaisen viittomakielen lisäksi suomenruotsalaista viittomakieltä ja puhuttua tai kirjoitettua ruotsin kieltä. Opinnäytetyössäni halusin selvittää, kuinka paljon Suomessa on ruotsin kieltä työssään käyttäviä kirjoitus- ja viittomakielentulkkeja. Halusin myös koota tiedot siitä, millä alueilla Suomessa työskentelee näitä tulkkeja ja kuinka tulkit ovat hankkineet tarvittavan kielitaidon. Laadin tulkeille Webropol-kyselyn ja kokosin ja analysoin saamani vastaukset. Työni on suunnattu kaikille, joita suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkauspalvelutilanne kiinnostaa ja koskettaa: kaikille viittomakielisille ja heidän läheisilleen, tulkeille ja muille viittomakielisten parissa työskenteleville henkilöille.

Koen aiheeni tärkeäksi, sillä suomenruotsalaisten viittomakielisten asema Suomessa vaatii parantamista. Tutkimuksia ja kehitystyötä tähän aihepiiriin liittyen ei ole riittävästi. Jotta kehitystä tapahtuisi, resurssien selvittäminen eri alueilla on tärkeää. Opinnäytetyöni tavoite on edistää tulkkausresurssien kartoitusta. Minua kiinnostavat ruotsinkieliset tulkkaustilanteet ja koin erittäin mielekkäänä tehdä opinnäytetyön tästä aiheesta. Tänä keväänä on valmistumassa toinen suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkauspalvelukokemuksiin liittyvä opinnäytetyö Humanistisesta ammattikorkeakoulusta Humakista (Pynnönen 2014, henkilökohtainen tiedonanto). Olen iloinen, että tätä aihetta tutkitaan ja suomenruotsalaisten viittomakielisten tämänhetkisestä tilanteesta saadaan lisää tietoa.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön kulku ja tavoite

Päätin viittomakielentulkkiopintojeni toisen vuoden lopussa, että haluan tehdä opinnäytetyöni suomenruotsalaisiin viittomakielisiin ja suomenruotsalaiseen viittomakieleen liittyvästä aiheesta. Suomenruotsalaisia viittomakielisiä ja suomenruotsalaista viittomakieltä tutkitaan maassamme liian vähän ja aiheeseen liittyvät tutkimukset ja kartoitukset eri osa-alueilta olisivat tarpeen.

Alun perin suunnittelin selvittäväni, kuinka suomenruotsalaiset kuurot kokevat tulkkipalvelujen toimivuuden nykyään. Vaihdoin kuitenkin näkökulmaani ja päätin tehdä selvityksen siitä, kuinka paljon maassamme on viittomakielentulkkeja, jotka pystyvät tekemään tulkkauksia, joissa käytetään puhuttua tai kirjoitettua ruotsia ja mahdollisesti suomenruotsalaista viittomakieltä. On olemassa erinäisiä arvioita siitä, paljonko maassamme on viittomakielentulkkeja, joiden taidot riittävät tulkaustilanteisiin, joissa käytetään suomenruotsalaista viittomakieltä ja puhuttua tai kirjoitettua ruotsia. Palaan näihin arvioihin opinnäytetyöni luvussa 3.4. Tulkkien lukumäärän lisäksi halusin saada mahdollisimman kattavan kuvan siitä, missä päin Suomea tulkit työskentelevät. Minua kiinnosti myös, kuinka tulkit ovat saaneet ruotsinkielisissä tulkaustilanteissa vaadittavan kielitaidon. Maassamme ei ole tällä hetkellä ruotsinkielistä viittomakielentulkkiopetusta eikä suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta (Hoyer 2012, 81).

Päädyin siihen, että teen tulkeille Webropol-kyselyn kartoittaakseni tulkkien määrää. Minulle ehdotettiin, että voisin sisällyttää työhöni myös kirjoitustulkit ja päädyin siihen, että yritän selvittää ruotsin kieltä työssään käyttävien kirjoitustulkkien ja viittomakielentulkkien määrän.

Lähetin laatimani Webropol-kyselyn testiryhmälle, jolta sain hyviä muokkaus- ja parannusehdotuksia. Lähetin kyselyn Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n alueellisten sähköpostilistojen kautta viittomakielentulkeille. Lisäksi lähetin kyselyn Suomen Kirjoitustulkit ry:n puheenjohtajalle, joka välitti kyselyn eteenpäin yh-

distyksen jäsenille. Kysely oli avoinna kaksi viikkoa ja suljettuani kyselyn aloitin vastausten läpikäymisen ja analysoimisen.

Toivon, että opinnäytetyöni auttaa kartoittamaan suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkiresursseja. Työni tuloksista toivottavasti saadaan jonkinlainen käsitys siitä, onko maassamme enemmän tarvetta ruotsinkielentaitoisille viittomakielentulkeille ja kirjoitustulkeille. Jos tarvetta ilmenee, voisi olla aiheellista miettiä, kuinka ruotsin kieltä osaavien tulkkien määrää saataisiin lisättyä.

2.2 Aiheen rajaus

Kun olin päättänyt, että selvitän ruotsinkielisiä tulkkauksia tekevien tulkkien määrän, aiheen rajaus oli melko helppoa. Pelkkä tulkkien lukumäärän selvittäminen tuskin olisi antanut riittävän laajaa tutkimusaineistoa opinnäytetyöhön, joten selvitin lisäksi tulkkien työskentelyalueet ja kuinka tulkit ovat hankkineet työssään tarvitsemansa kielitaidon. Ruotsinkielisen tulkikoulutuksen puuttuessa tulkit ovat luultavasti hankkineet kielitaitoa eri tavoin ja minua kiinnosti, millä tavoin tulkit ovat hankkineet kielitaitonsa. Selvitin myös, mitä kielipareja tulkit kokevat pystyvänsä tulkkaamaan. Kielipareilla tarkoitan sitä, kokeeko viittomakielentulkki pystyvänsä tulkkaamaan esimerkiksi ruotsin kielestä suomenruotsalaiseen viittomakieleen tai suomenruotsalaisesta viittomakielestä ruotsin tai suomen kieleen. En ole rajannut tutkimusta yksinomaan suomenruotsalaisiin viittomakielentulkkeihin tai kirjoitustulkkeihin, sillä silloin vastaajamäärä olisi luultavasti jäänyt vielä pienemmäksi. Vaikka vaativiin tulkkaustilanteisiin kykenevät tulkit ovat luultavasti suomenruotsalaisia, oletin maassamme olevan myös suomenkielisiä tulkkeja, jotka tekevät eritasoisia ruotsinkielisiä tulkkauksia. Halusin selvittää pääasiallisesti kuurojen suomenruotsalaisten parissa työskentelevien viittomakielentulkkien määrän, mutta kirjoitustulkitkin liittyvät aihepiiriin läheisesti. Maassamme on myös kirjoitustulkkien tulkkauspalveluja hyödyntäviä suomenruotsalaisia kuuroja ja huonokuuloisia henkilöitä.

2.3 Käsitteet ja termit

Suomessa yleisesti puhutaan suomalaisesta viittomakielestä (finskt teckenspråk) ja suomenruotsalaisesta viittomakielestä (finlandssvenskt teckenspråk). Ruotsin kielessä joskus käytetään käsitettä *finländskt teckenspråk*, kun halutaan viitata sekä suomalaiseen että suomenruotsalaiseen viittomakieleen. (Hoyer, 2000b, 205.) Työssäni käytän käsitettä *suomalainen viittomakieli*, kun viitataan Suomessa pääosin käytössä olevaan viittomakieleen, jota valtaosa Suomen kuurojen yhteisöstä käyttää. Käyttäessäni käsitettä *suomenkielinen kuuro/viittomakielinen* viitataan pääasiallisesti suomalaista viittomakieltä käytäviin kuuroihin. Näen heidät viittomakielisinä enkä suinkaan suomenkielisinä, mutta käytän sanaa *suomenkielinen* tehdäkseeni eron suomenruotsalaisiin viittomakielisiin. Mainitessani *ruotsin kieltä työssään käyttävät tulkit* en ole eritellyt suomen- ja ruotsinkielisiä tulkkeja. Mikäli viitataan tulkkeihin, jotka ovat äidinkieleltään ruotsinkielisiä, käytän termiä *suomenruotsalainen tulkki*. Käyttäessäni käsitettä *ruotsinkieliset tulkkaustilanteet* viitataan tilanteisiin, joissa käytetään pääasiallisesti joko puhuttua tai kirjoitettua ruotsin kieltä, suomenruotsalaista viittomakieltä tai molempia. Kirjoittaessani *suomenkielisistä tulkkaustilanteista* tarkoitan tilanteita, joissa käytetään pääasiallisesti puhuttua tai kirjoitettua suomea ja suomalaista viittomakieltä.

3 SUOMENRUOTSALAISET VIITTOMAKIELISET

3.1 Vähemmistö vähemmistössä

Suomessa arvioidaan olevan noin 5000 kuuroa, jotka käyttävät äidinkielenään viittomakieltä. Kuurot muodostavat valtaväestöön verrattuna vähemmistön, jolla on oma kielensä, kulttuurinsa, historiansa ja identiteettinsä. (Kuurojen Liitto 2014.) Suomalaiseen kuurojenyhteisöön sisältyy suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisö. Suomenruotsalaiset viittomakieliset ovat vähemmistö sekä suomalaisten viittomakielisten että suomenruotsalaisten kuulevien näkökulmasta (Hoyer & Kronlund-Saarikoski 2002, 4). Finlandssvenska teckenspråkiga rf on määritellyt suomenruotsalaisen viittomakielisen seuraavasti:

Suomenruotsalaisella viittomakielisellä tarkoitetaan henkilöä, jonka äidinkieli on viittomakieli ja jolla on suomenruotsalaiset kuurot vanhemmat tai vähintään yksi vanhempi tai huoltaja, joka on ruotsinkielinen. Ruotsi on täten tämän henkilön kotikieli tai eräs kotikielistä, ja hän käyttää pääsääntöisesti ruotsia toisena kielenä lukemiseen ja kirjoittamiseen. (Hedrén ym. 2005, 114.)

Suomenruotsalaisten viittomakielisten määrästä ei ole tilastotietoa (Hoyer 2013, 232). Nykyään maassamme arvioidaan olevan 150 kuuroa suomenruotsalaista henkilöä. Heidän lisäksi suomenruotsalaista viittomakieltä käyttää päivittäin luonnollisissa tilanteissa noin 150 henkilöä. (Hedrén ym. 2005, 114.) Suomenruotsalaiset kuurot asuvat pääasiallisesti Suomen rannikkoseuduilla, Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla (ns. Svenskfinland). Eniten suomenruotsalaisia jäseniä on Porvoon, Helsingin, Vaasan, Pietarsaaren ja Kokkolan kuurojen yhdistyksissä. (Hoyer 2000b, 206.) Finlandssvenska teckenspråkiga rf jakaa suomenruotsalaiset viittomakieliset kahteen eri ryhmään iän ja koulunkäynnin perusteella. Ensimmäinen ryhmä on vanhemmat kuurot, jotka ovat käyneet Porvoon kuurojen koulua (viralliselta nimeltään Svenska skolan för hörselskaddade) ja ovat oppineet suomenruotsalaisen viittomakielen koulussa ja kontaktissa muiden suomenruotsalaisten kuurojen kanssa. Toinen ryhmä on kuurot ja huonokuuloiset lapset, joilla ei ole ollut mahdollisuutta koulunkäyntiin Porvoon kuurojenkoulussa koulun lakkauttamisen vuoksi. Lapset on joko integroitu kuu-

levien kouluun tai he käyvät suomenkielistä kuurojen koulua. (Hedrén ym. 2005, 116.) Janne Kankkosen mukaan suomenruotsalaiset viittomakieliset voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Näihin ryhmiin kuuluvat vanhemmat, usein jo eläkkeellä olevat suomenruotsalaiset kuurot ja siitä nuoremmat (pääasiassa keski-ikäiset) suomenruotsalaiset viittomakieliset. Kolmantena ryhmiin kuuluvat ruotsinkielisistä perheistä tulevat lapset ja nuoret, joilla on sisäkorvaistute. Nykyään nämä ruotsinkieliset perheet jäävät Suomeen ja lapset ja nuoret tarvitsevat heidän tarpeisiinsa vastaavia tulkkeja. (Kankkonen 2014b, henkilökohtainen tiedonanto.)

Suomenruotsalaisilla viittomakielisillä on merkittävä rooli Suomen kuurojen historiassa. Suomenruotsalaisesta perheestä lähtöisin oleva Carl Oscar Malm perusti ensimmäisen kuurojenkoulun Porvooseen vuonna 1846. Malm oli opiskellut Tukholmassa Manhem-koulussa (nykyään Manillakoulu) ja palasi Suomeen opettamaan kuuroja. Malm käytti opetuksessaan Tukholmassa oppimaansa viittomakieltä. (Hoyer 2000b, 205.) Vuonna 1860 perustettiin Turkuun kunnallinen kuurojen koulu, jossa Malm oletettavasti käytti ja opetti Ruotsissa oppimaansa viittomakieltä. Myös Pietarsaaren vuonna 1863 perustetussa kuurojen koulussa käytettiin Malmin Ruotsissa omaksumaa viittomakieltä. Pietarsaaren koulu kuitenkin lakkautettiin vuonna 1932. Alun perin Porvoon, Turun ja Pietarsaaren kuurojen kouluissa oli kaikissa sekä ruotsin- että suomenkielisestä perheistä tulevia kuuroja. Turun koulusta tuli myöhemmin suomenkielinen ja Porvoon ja Pietarsaaren kouluista ruotsinkielisiä. (Hoyer 2000a, 13–14.)

C.O. Malmin ensimmäinen oppilas D.F. Hirn julkaisi vuonna 1910 osan viittomasanastosta *De dövstummas åtbördsspråk i Finland - Kuuromykkäin viittomakieli Suomessa*. Hirn oli suunnitellut 1000 viittoman julkaisua, mutta hän ei ehtinyt saada työtään valmiiksi ennen kuolemaansa. Viittomista julkaistiin ensimmäinen lehtinen, jossa oli 344 viittomaa. Hirn kirjoitti esipuheessa, että julkaisun lopussa esiteltäisiin viittomia, jotka poikkeavat Malmin käyttämistä viittomista ja joita suomenkieliset kuurot käyttävät. Hirn ei kuitenkaan ikinä ehtinyt julkaista näitä viittomia. (Hoyer 2000a, 14.)

Nykyään suomenruotsalaisten viittomakielisten tilanne on täysin erilainen kuin

Malmin aikana. Aiemmin heidän käyttämänsä kielivariaatio oli vallitseva Suomessa, mutta nykyään suomalainen viittomakieli on vallitsevassa asemassa. Aivan kuten ruotsia äidinkielenään puhuva ryhmä on pienentynyt vuosien saatossa, samoin on käynyt suomenruotsalaisten viittomakielisten kieliryhmälle. (Hoyer 2000b, 206.)

3.2 Suomenruotsalainen viittomakieli

On keskusteltu paljon siitä, onko suomenruotsalainen viittomakieli oma kielensä vai onko se suomalaisen viittomakielen murre. Vuonna 1985 kirjoitettiin ensimmäisen kerran tieteellisessä yhteydessä, että Suomessa käytettävästä viittomakielestä löytyy kaksi päämurretta, suomenruotsalaisten ja suomalaisten/suomenkielisten kuurojen käyttämä kieli (Rissanen 1985, 13). Murretta tai kieltä on kuitenkin vaikea yksiselitteisesti määrittellä ja määrittely riippuu siitä, mistä näkökulmasta kieltä tarkastellaan ja mitä määritelmää käytetään (Hoyer 2000a, 90). Eräs tärkeimmistä kriteereistä kielen määrittelyssä on kielenkäyttäjien mielipide. Näin ollen suomenruotsalaista viittomakieltäkään ei voida ulkoa päin määrittellä. (Hoyer 2000b, 208.) Finlandssvenska teckenspråkiga rf on helmikuussa 2005 toimittanut oikeusministeriölle lausunnon, jonka mukaan suomenruotsalainen viittomakieli tulisi nähdä omana kielenään, vaikka kielellä on paljon yhteisiä piirteitä suomalaisen viittomakielen kanssa (Hedrén ym. 2005, 115).

Suomenruotsalaisen viittomakielen kehityksestä ja historiasta on vähän tutkimustietoa. Siitä lähtien, kun C.O. Malm alkoi opettaa kuuroja Porvoossa, ovat suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli kehittyneet samanaikaisesti. Näihin aikoihin on kehittynyt myös ruotsalainen viittomakieli ja nämä kolme kieltä ovat läheistä sukua toisilleen (Östman 2005, 5.) Valtaosa viittomakielen tutkimuksesta Suomessa on keskittynyt suomalaiseen viittomakieleen ja tutkimustietoa suomenruotsalaisesta viittomakielestä löytyy paljon vähemmän (Hoyer & Kronlund-Saarikoski 2002, 3).

Suomenruotsalainen viittomakieli on erittäin uhanalainen kieli ja käyttäjäryhmän pienuuden vuoksi hyvin altis muista kielistä tuleville vaikutteille (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 55). Kieliryhmän pienuus ja hajautuneisuus laajalle asuinalueelle vaikuttavat kielen sisäiseen vaihteluun, kuten myös kontaktit suomalaista ja ruotsalaista viittomakieltä käyttäviin kuuroihin (Hoyer 2000b, 210).

Nopeasti tarkasteltuna suurimmat erot suomenruotsalaista viittomakieltä ja suomalaista viittomakieltä käyttävien välillä ovat erot huuliossa ja viittomistossa. Viittomista suurin osa on samoja, mutta on olemassa viittomia, joita esiintyy vain suomenruotsalaisessa tai suomalaisessa viittomakielessä. (Hoyer 2000a, 12.) Viittomissa voi rakenteellisesta samankaltaisuudesta huolimatta esiintyä eroja käsimuodossa, artikulaatiopaikassa tai liikkeessä (Hoyer 2005, 56). Kielten väliset erot näkyvät myös muista kielistä otetuissa lainoissa. Suomalaisessa viittomakielessä näkyy lainoja suomen kielestä, kun taas suomenruotsalainen viittomakieli on lainannut ruotsin kielestä. (Hoyer & Kronlund-Saarikoski 2002, 4–5.) Suomenruotsalaisen ja suomalaisen viittomakielen eroja on nähtävissä myös alkukirjainviittomissa, leksikaalistuneissa viittomissa ja vakiintuneissa fraaseissa, jotka ovat lähtöisin ruotsin kielestä. Näitä ilmaisuja ovat esimerkiksi KÄNNA IGEN (tuntea, tunnistaa), GÅ BRA (sujua hyvin), GÅ SKOLA (käydä koulua) ja GÅ PENSION (jäää eläkkeelle). Vuonna 2002 on ilmestynyt *Se vårt språk! – Näe kielemme!* -sanakirjateos, jossa julkaistiin 38 suomenruotsalaista viittomaa. Sanakirjan teon aikana huomattiin, kuinka paljon ruotsin kieli on vaikuttanut suomenruotsalaiseen viittomakieleen. Kielessä on monia leksikaalisia lainoja, jotka viitotaan sormiaakkosilla (BY, VAN, UT, ÖL, SÅS, TUR). Ruotsinkielisiin ilmauksiin perustuvat myös ns. alkukirjainviittomat (esimerkiksi viikonpäivien nimitykset). Suomenruotsalaisessa viittomakielessä on lisäksi N-viittomia. Näiden viittomien ruotsinkielinen vastine alkaa n-kirjaimella ja viittomien artikulaatiopaikka tai aloituspaikka on nenä (esimerkiksi viittomat NUMMER, NORGE, NY, NÄRPES, NEJ, NÅL, NOVEMBER). Nämä viittomat juontavat juurensa orallisiin ajasta, jolloin kuuroja oppilaita kehoitettiin sormilla tunnustelemaan liikevärinää, jota nasaaliäänne aiheutti nenässä. (Hoyer 2013, 240.)

Tällä hetkellä suomenruotsalaisilla viittomakielisillä ei ole esimerkiksi omia tv-ohjelmia tai uutisia heidän kielellään (Wallvik 2005, 11). Suomenruotsalainen viittomakieli on aina saanut vaikutteita suomalaisesta ja ruotsalaisesta viittomakielestä, mutta viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tämä prosessi on alkanut nopeutua (Viittomakielen lautakunnan 40. kokous).

3.3 Resurssit ja tutkimukset

Suomen viimeinen ruotsinkielinen kuurojen koulu Porvoossa lakkautettiin vuonna 1993 vähentyneen oppilasmäärän takia (Hoyer 2013, 234). Koulun lakkauttaminen on vaikuttanut suuresti suomenruotsalaisten viittomakielisten kielenkäyttö- ja koulutusmahdollisuuksiin eikä Suomessa nykyään ole tyydyttäviä koulutusmahdollisuuksia suomenruotsalaisille viittomakielisille. Ainoa ruotsinkielinen päiväkotikielinen ja esikoulu kuuroille ja huonokuuloisille lapsille, Snäckan, sijaitsee Pedersören kunnassa (Wallvik 2005, 11). Snäckan on toiminut vuodesta 1979 alkaen ja vuonna 2000 päiväkodissa oli 40 lasta, joista neljä käytti viittomakieltä (Lahtinen 2001, 177). Päiväkodin yhteydessä sijaitseva Ytteressen ala-aste tarjoaa integroitua opetusta viittomakielisille. Koulussa on viittomakielistä henkilökuntaa, mutta viittomakielinen oppimisympäristö puuttuu. (Hedrén ym. 2005, 116.)

Pietarsaaren kuurojen koulun sulkeutumisen jälkeen (1932) Porvoon kuurojen koulu oli maamme ainoa ruotsinkielinen kuurojen koulu (Hoyer 2000a, 10). Monet vanhemmat olivat tyytymättömiä Porvoon koulun opetuksen tasoon ja opettajien viittomakielentaitoon ja jo ennen Porvoon koulun lakkauttamista osa vanhemmista valitsi lapsilleen koulunkäynnin Ruotsissa. Nykyään suomenruotsalaisilla kuulovammaisilla lapsilla on vaihtoehtoina koulutus Ruotsissa, suomenkielisessä kuurojenkoulussa opiskeleminen, integrointi kuulevien kouluun tai koulunkäynti Ytteressen ala-asteella. (Londen 2004, 86.)

Kuurojen Liitto ry käynnisti suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusprojektin vuonna 1998. Tuloksena syntyi sanakirjateos *Se vårt språk! – Näe kielemme!*. Teoksessa esiteltiin 38 suomenruotsalaisessa viittomakielessä käytettyä viitto-

maa, jotka oli kerätty haastattelemalla 30 suomenruotsalaista kuuroa, jotka ovat käyneet Porvoon kuurojen koulua. (Hoyer 2005, 24.) Tutkimuksessa analysoidun viittomien lisäksi dokumentoitiin lisäksi satoja suomenruotsalaisia viittomia (Hoyer 2005, 60).

Jyväskylän yliopisto on rajannut tutkimuksensa suomalaisen viittomakielen tutkimukseen ja opetukseen. Helsingin yliopiston Pohjoismaisten kielten ja pohjoismaisen kirjallisuuden laitos Nordica (nykyään osana Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitosta) on tehnyt suomenruotsalaista viittomakieltä tunnetummaksi. Nordica on perustanut Teckensspråksstudier-kirjasarjan. Teckensspråksstudier-sarjassa on tähän mennessä julkaistu kolme teosta: FinSSL - Finlandssvenskt teckenspråk (toim. Jan-Ola Östman 2005), Teckenspråk: Sociala och historiska perspektiv (toim. Hoyer, Londen & Östman 2005) ja Dokumentation och beskrivning som språkplanering - perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk (Hoyer 2012).

Karin Hoyer on aiemmin tutkinut suomenruotsalaista viittomakieltä pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2000. Tutkielma käsitteli perhesanastoa suomenruotsalaisessa viittomakielessä. Lisäksi Monica Londen on vuonna 2004 julkaistussa väitöskirjassaan *Communicational and Educational Choices for Minorities within Minorities: The case of the Finland-Swedish Deaf* tutkinut suomenruotsalaisissa perheissä kuuron lapsen koulunkäyntiin ja kielivalintaan vaikuttavia tekijöitä (ks. Londen 2004). Birgitta Wallvik on myös kirjoittanut suomenruotsalaisten viittomakielisten historiaa käsittelevän teoksen *Du måste vara döv att förstå* (ks. Wallvik 2005). Suomenruotsalaisia viittomakielisiä ja suomenruotsalaista viittomakieltä käsitteleviä opinnäytetöitä on tehty vähän. Jenny Derghokasian on tehnyt opinnäytetyön suomenruotsalaisille kuuroille tulkkaamisesta (ks. Derghokasian 1999: *Tolkning åt finlandssvenska döva*, Pohjois-Savon kansanopisto). Lisäksi Suvi-Maaria Raitio ja Maria Sillanpää ovat tehneet opinnäytetyön suomenruotsalaisten kuurojen identiteetistä (ks. Raitio & Sillanpää 2005: ”Javisst har vi vår egen kultur” - Suomenruotsalaisten kuurojen identiteetti, Diakonia-ammattikorkeakoulu).

Suomenruotsalaisten viittomakielisten yhdistys Finlandssvenska teckenspråkiga rf perustettiin vuonna 2002. Yhdistyksellä on ollut tärkeä rooli suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisön ja kielen vahvistamisessa. Yhdistys julkaisee *Dövas Svenska Blad* -tiedotuslehteä (Wallvik 2005, 102). Suomessa toimii myös DHBS-yhdistys (*Döva och Hörselskadade Barns Stödförening rf*), joka on perustettu vuonna 1979. Yhdistys on maamme ainoa ruotsinkielinen vanhempainyhdistys kuurojen ja huonokuuloisten lasten vanhemmille. Yhdistys toimii lasten ja heidän vanhempiensa hyväksi ja sillä on jäseniä kaikkialla maamme ruotsinkielisillä alueilla. (*Döva och Hörselskadade Barns Stödförening rf*.) Ruotsissa on nykyään suomenruotsalaisten viittomakielisten oma yhdistys nimeltään *Föreningen för teckenspråkiga finlandssvenskar*. Yhdistys on valtakunnallisen suomenruotsalaisia edustavan järjestön *Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige* jäsen (Hoyer 2013, 234–235.)

Vuosina 2003–2005 toteutettiin Projekt Lyktan, jonka tavoitteena oli kartoittaa, mitä palveluja suomenruotsalaiset viittomakieliset tarvitsevat ja mitä palveluja heillä on saatavilla. Raha-automaattiyhdistys (RAY) toimi hankkeen rahoittajana, mutta myös Ruotsalainen kansanpuolue (RKP) ja Kuurojen Liitto tukivat hanketta. Syksyllä 2004 järjestettiin seminaari, johon osallistui poliitikoita, palveluntuottajia, viittomakielisiä ja eri järjestöjen edustajia. Seminaarissa esiteltiin Lyktan-projektin tuloksia. (Wallvik 2005, 101–102.)

Keväällä 2012 on aloitettu työskentely suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämiseksi. Työtä tekee ryhmä, joka toimii *Finlandssvenska teckenspråkiga rf*:n alaisuudessa. (Viittomakielen lautakunnan 48. kokous.) Vuonna 2013 Svenska kulturfonden on myöntänyt 20 000 euroa suomenruotsalaisen viittomakielen tilanteen kartoittamiseksi. Alun perin *Finlandssvenska teckenspråkiga rf* haki 150 000 euroa aloittaakseen elvytyshankkeen, joka olisi koostunut useammista erilaisista toiminnoista. Niistä yksi olisi ollut tilanteen kartoitus, johon saatu 20 000 euroa käytetään. (Viittomakielen lautakunnan 50. kokous.)

Vuonna 2009 on Kirkkohallituksessa aloitettu suomenruotsalaisen viittomakielen käännöstyö (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 52). Tietoa suomenruotsalaisella viittomakielellä löytyy helsinginseutu.fi-sivustolta, mutta

suomenruotsalaisella viittomakielellä olevaa tiedotusmateriaalia ei juuri löydy muualta. Monet tahot haluaisivat tiedottaa www-sivuillaan myös suomenruotsalaisella viittomakielellä, mutta kääntäjää ja viittojaa voi olla hankala löytää (Viittomakielilautakunnan 40. kokous).

Vuonna 2013 avattiin SignWiki-verkkosanakirja, jolla on omat sivunsa suomalaiselle ja suomenruotsalaiselle viittomakielelle. SignWiki-verkkosanakirjan malli on peräisin Islannista. Sivustolle lisätään jatkuvasti uusia viittomia ja kielenkäyttäjät voivat myös itse lähettää sivustolle viittomaehdotuksia. (Kintopf 2013.)

Suomessa toimii yhdeksällä paikkakunnalla Axxell-niminen oppilaitos, joka tarjoaa ruotsinkielistä toisen asteen koulutusta. Sen ylläpitäjä on Axxell Utbildning Ab. (Axxell.) Axxell Utbildning on kerran järjestänyt ruotsinkielisen kirjoitustulkkaukskurssin, jolta on valmistunut ruotsinkielisiä kirjoitustulkkia 2010. Suomessa on myös kerran järjestetty ruotsinkielinen viittomakielen tulkkikoulutus Porvoossa vuosina 1990–1993 (Hoyer 2005, 70).

3.4 Suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkaukspalvelut

Viittomakielentulkin saanti on vielä vaikeampaa suomenruotsalaisilla kuin suomenkielisillä kuuroilla (Hoyer 2000a, 11). Myös Lyktan-projektin loppuraportista kävi ilmi, että suomenruotsalaiset viittomakieliset kokevat tulkin saamisen vaikeaksi (Wallvik 2005, 102). Mikäli suomenruotsalainen henkilö haluaa tulkkaukspalvelua omalla äidinkielellään, on hänen tehtävä tulkkitalaus usein kuukausia etukäteen (Londen 2006, 64). Myös Kuurojen Liiton toteuttamassa Tulkkaukspalvelu 2013 -kyselyssä kävi ilmi, että suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkaukspalveluissa on ongelmia. Osa kyselyyn vastanneista oli korostanut sitä, että ruotsinkielinen tulkki ja ruotsia osaava kirjoitustulkki pitäisi aina saada tilattaessa ja haku pitäisi heti laajentaa koko maahan. Osalla oli kokemus, että vaikka tulkin tilaisi kuinka aikaisin ja pyytäisi erikseen suomenruotsalaista tulkkia, toive ei ikinä toteudu. Kyselyn tuloksissa korostettiin, että suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkia on koulutettava lisää. Suomenruotsalaista

viittomakieltä osaavia tulkkeja on liian vähän eikä laatu kaikilla ole riittävä. Kie-
liryhmän pienuudesta johtuen kaikki tuntevat toisensa liian hyvin. Suomesta
löytyy lisäksi ruotsalaisen viittomakielen tulkkeja ja sellaisia tulkkeja tulisi saada
tilatessa. Kyselyn tuloksista ilmeni myös, että kuuron ruotsinkielinen huulio
saattaa aiheuttaa sen, ettei tulkki ymmärrä viittomista. Tulkki on myös saattanut
kieltäytyä käyttämästä puhuttua ruotsia tai englantia tai perunut tulonsa koko-
naan, koska on ollut epävarma taitojensa riittävydestä. (Tulkkau palvelu 2013
-kyselyn kooste.)

Maassamme ei ole nykyään tarjolla ruotsinkielistä viittomakielentulkkiopetusta,
mikä vaikeuttaa entisestään suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkinsaantia.
Ensimmäinen ruotsinkielinen tulkkiopetus järjestettiin Porvoon kuurojen koululla
vuonna 1982. Oppilaita kurssilla oli 10. Kurssin ohjaajana toimi Elise Jaakkola ja
ryhmänvetäjinä kurssilla oli kolme kuulevaa ja neljä kuuroa henkilöä. Vuosina
1986–1987 järjestettiin ruotsinkielinen vuoden pituinen tulkkiopetus Porvoossa
Borgå yrkeskurscentralenissa. Kurssilla oli 13 osallistujaa ja vetäjänä toimi Brita
Edlund. Kolmivuotinen ruotsinkielinen tulkkiopetus järjestettiin Porvoossa vuo-
sina 1990–1993. (Wallvik 2005, 207.) Suomenruotsalaisesta viittomakielestä ei
ollut tarjolla opetusta, joten kolmivuotiseen tulkkiopetukseen vaikutti vahvasti
suomalainen viittomakieli (Hoyer 2005, 70). Porvoon kansalaisopisto (Borgå
folkhögskola) olisi halunnut järjestää uudestaan kolmivuotisen tulkkiopetuksen,
mutta Kuurojen Liitto vastusti ajatusta, sillä ruotsinkieliseen tulkkiopetukseen ei
ollut saatavilla opettajia eikä oppimateriaaleja. Kuurojen Liitto sen sijaan ehdotti,
että tutkittaisiin mahdollisuuksia sisällyttää ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen
viittomakielen opintoja suomenkieliseen tulkkiopetukseen. Ruotsin kielen
opintojen yhdistämistä suomenkieliseen koulutusohjelmaan perusteltiin myös
sillä, että viittomakielentulkkiopettajan pitää osata suomea pystyäkseen työllistymään.
Vuoden 1995 jälkeen muutamia suomenruotsalaisia viittomakielentulkkeja on
kouluttautunut suomenkielisten tulkkiopettajien kanssa. (Wallvik 2005, 207.)

Vaikka Suomessa ei ole tällä hetkellä ruotsinkielistä viittomakielen tulkkiopetu-
tusta, on olemassa tulkkeja, jotka pystyvät käyttämään ruotsin kieltä ja suo-

menruotsalaista viittomakieltä työssään. Tulkkien määrästä ei ole tarkkaa tietoa ja oletettavasti tulkkien taidot ruotsin kielessä ja suomenruotsalaisessa viittomakielessä vaihtelevat. On esiintynyt vaihtelevia arvioita siitä, paljonko ruotsinkielisiin tulkkauksiin pystyviä viittomakielentulkkeja maassamme on. Vuonna 2001 ilmestyneessä Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa -teoksessa sanotaan Suomessa olevan koulutettuja ruotsin kielestä tulkkaavia viittomakielentulkkeja noin 20 ja heistä aktiivisesti tulkin työtä tekeviä olevan noin 10 (Lahtinen 2001, 177). Teoksessa ei kuitenkaan mainita tiedon alkuperää eikä sitä, käytävätkö nämä tulkit suomenruotsalaista viittomakieltä työssään. Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n toteuttaman Lyktan-projektin mukaan ruotsinkielentaitoisia viittomakielentulkkeja on vähän: 2 tulkkia Vaasassa ja 5 tulkkia Helsingissä (vuonna 2005). Lisäksi tällöin oli joitain freelance-tulkkeja ja 3 tulkkia, joilla oli vielä tulkikoulutus kesken (Projekt Lyktan, Slutrapport, 35). Janne Kankkonen sanoi puheenvuorossaan Viittomakielen päivän seminaarissa 12.2.2014, että Suomessa on tällä hetkellä noin 3 suomenruotsalaista tulkkia (Kankkonen 2014a). Facebookin ”Herää, Kelan tulkkauspalvelu!” -ryhmässä on esitetty arvio, että Suomessa on nykyään vähintään kuusi tulkkia, jotka tekevät ruotsinkielisiä tulkkauksia. Ryhmän sivulla on ruotsinkielisten tulkkien vähyyden lisäksi keskusteltu siitä, että tulkkien ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen viittomakielen taito vaihtelee ja se vaikuttaa tulkkaustilanteisiin. (Ruotsinkielisen tulkkauksen saatavuudesta 2014.)

Syksyllä 2009 tulkkirekisterissä oli 831 tulkkia, joista suurin osa oli ilmoittanut työkielekseen viittomakielen (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 44). Keväällä 2014 tulkkirekisterissä on 1050 tulkkia (Sirkiä 2014, henkilökohtainen tiedonanto). En tiedä, moniko näistä tulkeista on ilmoittanut yhdeksi työkielekseen ruotsin tai suomenruotsalaisen viittomakielen, mutta en usko määrän olevan kovin suuri. Jos katsoo arvioita siitä, paljonko Suomessa on ruotsinkielisiä tulkkauksia tekeviä tulkkeja, on selvää, että määrä on hyvin pieni verrattuna suomea ja suomalaista viittomakieltä käyttäviin tulkkeihin.

Vuonna 1999 Porvoossa järjestetyssä kulttuuriseminaarissa ehdotettiin, että suomalaiseen tulkikoulutukseen pitäisi luoda kiintiö suomenruotsalaisille tulkkiopiskelijoille (Wallvik 2005, 125). Myös Suomen viittomakielten kielipoliittisessa ohjelmassa on ehdotettu, että tulkeille, jotka valitsevat työkieleksi suomenruotsalaisen viittomakielen, pitää osoittaa kiintiö jo myönnetystä uusista tulkikoulutuksen opiskelijapaikoista (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 45).

4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA KIELIPOLITIIKKA

4.1 Viittomakieliset ja Suomen lainsäädäntö

Viittomakieltä käyttävät henkilöt on mainittu maamme perustuslaissa, mutta viittomakieltä ja sen käyttöä koskevat säädökset ovat tällä hetkellä usean eri lain alaisuudessa. Näissä säädöksissä on myös monitulkintaisuutta. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 23.)

Viittomakieltä käyttävät henkilöt on mainittu esimerkiksi esitutkintalaissa, lukio-laissa, perusopetuslaissa sekä laissa ammatillisesta koulutuksesta. Lakien määräysten mukaan viittomakielisellä henkilöllä on oikeus käyttää viittomakieltä (Esitutkintalaki 1987), oikeus saada opetusta viittomakielellä (Opetuslaki 1998) ja oikeus saada äidinkielen opetusta viittomakielessä (Lukiolaki 1998). Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa oppilaitoksen kielenä voi olla viittomakieli (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998). Edellä mainittujen lisäksi valtioneuvoston asetuksessa sanomalehdistön tuesta sanotaan, että sanomalehdistön tuen tarkoituksena on tukea maamme vähemmistökielillä julkaistuja sanomalehtiä ja verkkojulkaisuja. Näihin kieliin luetaan ruotsin, saamen, karjalan ja romanin kielen lisäksi viittomakieli. (Valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta 2008.)

Kotimaisten kielten keskukselle (Kotus) on asetettu tehtäväksi suomen ja ruotsin kieleen liittyvä neuvonta ja sanakirjatyö. Keskuksen tehtävänä on mainittu myös saamen kielten, viittomakielten ja romanikielten kielenhuolto. (Laki kotimaisten kielten keskuksesta 2011.) Keskuksen yhteydessä toimivat myös kielilautakunnat, joista yksi on viittomakielen lautakunta. Lautakunnat antavat alallaan kielenkäyttöä koskevia periaatteellisia tai yleisluontoisia suosituksia.

Viittomakieltä käyttävien henkilöiden oikeudet on lisätty maamme perustuslakiin vuonna 1995: ”Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemiseksi ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla”. (Suomen perustuslaki 1999). Tässä lauseessa ei ole määritelty, mitä viittomakieltä käyttäviä henkilöitä

asetus koskee. Asetuksen voisi siis olettaa tarkoittavan suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 25). Perustuslaissa sanotaan myös eri ryhmillä olevan ”oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan” (Suomen perustuslaki 1999). Tämän oikeuden voi tulkita ulottuvan myös suomenruotsalaisiin viittomakielisiin (Östman 2005, 12).

Ainoa laki, jossa mainitaan erikseen suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli, on kansalaisuuslaki. Kielitaitoedellytyksenä Suomen kansalaisuuden saamiseksi mainitaan, että ulkomaalaisella hakijalla on tyydyttävä suomen tai ruotsin kirjallinen tai puhuttu taito tai vastaavan tasoinen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taito (Kansalaisuuslaki 2003).

Siitä huolimatta, että viittomakieltä käyttävien oikeudet on lisätty Suomen perustuslakiin vuonna 1995, on lainsäädännön ja kielellisten oikeuksien toteutumisessa edelleen suuria puutteita (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 24). Perusoikeusuudistuksen jälkeen ministeriö asetti työryhmän selvittämään, mitä pitäisi tehdä, jotta viittomakieliset saisivat tasavertaista kohtelua muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kanssa. Vuonna 1996 työryhmä totesi, että viittomakielisten oikeudellisen aseman turvaamisen vuoksi tärkeitä alueita ovat varhaiskasvatus, opetus, viittomakielialan tutkimus ja koulutus, tulkkipalveluiden järjestäminen ja tiedonsaanti. Työryhmällä oli myös toimenpite-ehdotuksia ja suosituksia. Niiden toteutumista seuraamaan ei asetettu työryhmää. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 23–24.)

Sittemmin on perustettu valtioneuvoston asettama kieliain neuvottelukunta, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Neuvottelukunta seuraa pääasiallisesti suomen ja ruotsin kielen oloja. Valtioneuvoston kertomuksissa kielilainsäädännön soveltamisesta vuosina 2006 ja 2009 on todettu, että parannettavaa löytyy yhä useilta alueilta. Erityistä huomiota vaativat suomenruotsalaisten viittomakielisten lasten perusopetus, viittomakielisten yleisopetus, oppimateriaalin tuotanto, julkishallinto, tulkkipalvelut, päivähoito ja mielenterveyspalvelut. Kielilainsäädäntöön kuuluvat kaikkia kieliä säätelevät lait ja asetukset. Kielilainsäädäntö myös säätelee Suomessa asuvien henkilöiden sekä Suomen kansalaisten

kielellisiä oikeuksia. Lisäksi kielilainsäädäntö säätelee viranomaisia koskevia kielellisiä velvollisuuksia. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 24.)

4.2. Kielipoliittinen ohjelma

Kuurojen liiton ensimmäinen kielipoliittinen ohjelma hyväksyttiin Kuurojen Liiton liittokokouksessa syksyllä 1991. Ohjelma oli Viittomakielilautakunnan laatima ja sen tavoitteena oli parantaa viittomakielen asemaa. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 5.) Uuden kielipoliittisen ohjelman tavoitteena on edelleen parantaa suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen asemaa Suomessa. Lisäksi tavoitteena ovat tasa-arvoiset kielelliset oikeudet viittomakielisille. Ohjelman lähtökohtana on Suomen perustuslain 17 § ja 3. momentti ”Viittomakieltä käyttävien - - oikeudet turvataan lailla”. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 11.) Ohjelmassa kerrotaan tavallisten viittomakielten käyttäjien kohtaamista ongelmista. Ongelmat johtuvat lainsäädännön puutteista ja soveltamisongelmista. Ohjelma sisältää monia toimenpidesuosituksia lainsäätäjille, viranomaisille ja muille toimijoille. Kielipoliittisella ohjelmalla halutaan myös herättää keskustelua viittomakielestä, sen merkityksestä ja kielen omistajuudesta. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 5–7.)

Vuonna 2010 ilmestyneessä kielipoliittisessa ohjelmassa on myös useita viittauksia suomenruotsalaiseen viittomakieleen ja viittomakielisiin liittyen. Ohjelmassa mainitaan, että palvelujen saanti suomenruotsalaisella viittomakielellä on erittäin vaikeaa (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 25). Muita suomenruotsalaisia viittomakielisiä ja viittomakieltä koskevia suosituksia olivat, että suomenruotsalaisen (ja suomalaisen) viittomakielen käyttöä tulee lisätä viranomaisten ja julkisten palvelujen tarjoajien viestinnässä. Myös kirkon työntekijöiden palvelut sekä suomalaisella että suomenruotsalaisella viittomakielellä on jatkossakin turvattava. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 52–53.)

4.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) on monen eri maan välinen kansainvälisesti sitova sopimus. Sopimus on sitova ratifioinnin jälkeen. Sopimus on kansainvälisesti merkittävä, sillä monissa maissa viittomakieliä ei ole tunnustettu vielä itsenäisiksi kieliksi. Suomi on sitoutunut vahvistamaan eli ratifioimaan sopimuksen. Jotta sopimuksen eri edellytykset täyttyisivät, on maamme joihinkin lakeihin tehtävä muutoksia lähivuosina. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 28–29.)

Yleissopimuksen mukaan vammaisia on kohdeltava yhdenvertaisesti eikä syrjintää millään elämän osa-alueilla saa tapahtua. Julkisten rakennusten ja muun julkisen elämän on oltava kaikkien saavutettavissa. Viittomakielisten kohdalla tähän vaikuttavat ammattitaitoiset, koulutetut viittomakielentulkkit (artiklat 9, 2e). Artiklassa 21 korostetaan ilmaisun ja mielipiteen vapautta ja informaation saavutettavuutta. Valtion pitää varmistaa informaation saavutettavuus jokaisen omalla äidinkielellä. Niin ollen viittomakielelle käännettyjä televisio-ohjelmia ja muuta julkista tiedottamista on lisättävä. Viittomakielen opetusta ja kulttuurisen identiteetin oppimista on vahvistettava (artikla 24, 3b, 3c, 4). Artiklan 30 mukaan jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua kulttuurielämään, virkistykseen, vapaa-aikaan ja urheiluun. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 28–29.) Sopimus on laillisesti sitova ratifioinnin jälkeen, joten se ei ole pelkkä suositus. Sopimuksessa määritellään myös, kuinka sitoutuneiden maiden toimintaa valvotaan (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 28.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Aineiston keruumenetelmä

Valitsin aineiston keruumenetelmäksi kyselytutkimuksen ja tarkemmin sanottuna sähköisen Webropol-kyselyn. Ajattelin kyselyn olevan keino, joka tavoittaisi mahdollisimman monet tulkit ympäri Suomea. En tiennyt etukäteen ruotsin kieltä työssään käyttävien tulkkien tarkkaa määrää tai heidän työskentelyalueitaan, joten levitin kyselyn Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n alueellisten postituslistojen kautta. Lisäksi lähetin kyselyni Suomen Kirjoitustulkit ry:n puheenjohtajalle, joka välitti kyselyn eteenpäin yhdistyksen jäsenille.

Kyselytutkimuksen kysymykset kannattaa miettiä tarkkaan, sillä ne luovat perustan kyselyn onnistumiselle. Kysymysten tulee olla mahdollisimman yksiselitteisiä ja väärinymmärtämisen mahdollisuudet pitää sulkea pois. Kyselylomaketta laatiessa on syytä huomioida lomakkeen pituus ja kysymysten lukumäärä. Vastaaajan mielenkiinnon pitää säilyä alusta loppuun asti. Kyselyn yleinen selkeys ja ulkoasu ovat tärkeitä. (Valli 2001, 28–30.)

Kyselyä on myös aina syytä testata ensin muutamalla vastaajalla, jos se vain on mahdollista (Vehkalahti 2008, 48). Kysymysten kannattaa olla selkeitä ja liikaa monitulkintaisuutta on syytä välttää. Kysymystyyppit on mietittävä sen mukaan, mitä tietoa haluaa kyselyllään kerätä. Välillä vaihtoehtokysymykset toimivat parhaiten, joskus taas monivalintakysymykset. Joissain tapauksissa on mahdollista määritellä eri vaihtoehtoja kysymyksiin, joten avoimet kysymykset ovat paras vaihtoehto. Avovastauksista saatetaan myös saada tietoa, joka muuten jäisi havaitsematta. Tulosten analysoinnin kannalta vaihtoehtokysymykset ja monivalintakysymykset ovat helpoimpia. (Vehkalahti 2008, 25.) Myös kyselyn yhteydessä lähetettävä saatekirje on tärkeä. Saatekirjeestä tulee ilmetä, kuka tutkimusta tekee, mistä tutkimuksessa on kysymys, kuinka vastaajat on valittu ja mihin tutkimustuloksia tullaan käyttämään. Saatekirje saattaa herättää lukijan kiinnostuksen tai pahimmassa tapauksessa vaikuttaa siten, ettei lukija haluakaan vastata kyselyyn. (Vehkalahti 2008, 47–48.) Pysin tekemään saatekirjeestäni

mahdollisimman lyhyen, mutta riittävän informatiivisen (liite 1).

Kyselyssäni oli enimmäkseen monivalintakysymyksiä, sillä koin helpoimmaksi etukäteen määritellä tietyt vaihtoehdot eri kysymyksiin (liite 2). Tarjosin useimpiin monivalintakysymyksiin kuitenkin mahdollisuuden lisätä oman vaihtoehdonsa. Aihepiiristä johtuen kysyin myös muutamia avoimia kysymyksiä. Kyselyn lopussa oli mahdollisuus myös antaa vapaamuotoinen kommentti kommenttiruutuun. Kyselyni alun kysymykset olivat samoja sekä viittomakielentulkeille että kirjoitustulkeille, mutta kysely eriytyi sen mukaan, vastasiko kyselyyn vastaaja tekevänsä vain kirjoitustulkkauksia. Mietin, pitäisikö minun tehdä erilliset kyselyt viittomakielentulkeille ja kirjoitustulkeille, mutta en kokenut tätä järkeväksi. Selvitin samantapaisia asioita sekä kirjoitus- että viittomakielentulkeilta, joten kysely sai olla suurimmaksi osaksi sama.

Kysely oli suomenkielinen, sillä opinnäytetyöni on tehty suomen kielellä. Oletin myös, että kyselyyn vastaavien tulkkien suomen kielen taito on niin hyvä, että he pystyvät ongelmitta vastaamaan kyselyyn. Mikäli olisin laatinut ruotsinkielisen kyselyn, olisin joutunut miettimään, luonko erilliset kyselyt (suomenkielisen ja ruotsinkielisen) vai luonko vain yhden kyselyn, jossa on peräkkäin samat kysymykset ja vastausvaihtoehdot suomeksi ja ruotsiksi. Kyselyä, joka on laadittu molemmilla kielillä, voi kuitenkin olla raskaampaa lukea kuin yksikielistä kyselyä.

5.2 Aineiston keruun arviointia

Opinnäytetyöni onnistumisen kannalta koin tärkeäksi sen, että tavoitan mahdollisimman monta tulkkia, joita kyselyni aihepiiri koskee. Olin epävarma siitä, ovatko sähköpostilistat paras keino tulkkien tavoittamiseen. Toinen vaihtoehto olisi saattanut olla yhteydenotto eri tulkkifirmoihin ja tiedustelu, voisivatko he välittää kyselyn eteenpäin ruotsinkielisiä tulkkauksia tekeville tulkeilleen. Tämä olisi kuitenkin vienyt paljon enemmän aikaa ja vastausten saaminen olisi lopulta saattanut olla hankalampaa.

Kyselyni oli pääasiallisesti hyvin hiottu, mutta silti oli olemassa riski, että vastaajat

ymmärsivät jonkin kysymyksen eri tavalla kuin sen tarkoitin. Saatoin myös alitajuisesti olettaa eri asioita ja muotoilla kysymykset tai vastausvaihtoehdot sen perusteella. Pyrin välttämään johdattelevia kysymyksiä.

Webropol-ohjelman avulla oli pääasiallisesti helppo laatia ja lähettää kysely, mutta tekniset ongelmat ovat silti aina mahdollisia. Itsekin koin ongelmia kyselyn lähettämisen jälkeen kyselylinkin toimivuudessa, mutta ongelmat oli kohtalaisen helppo ratkaista. Suhteellisen pienen vastaajajoukon vuoksi pystyin analysoimaan kaikki vastaukset yksitellen. Kirjoitin kunkin vastaajan vastaukset ylös erikseen ja vertailin vastauksia keskenään. Koin Excel-ohjelman hyödyllisimmäksi laatiessani diagrammeja havainnollistamaan kyselyn tuloksia.

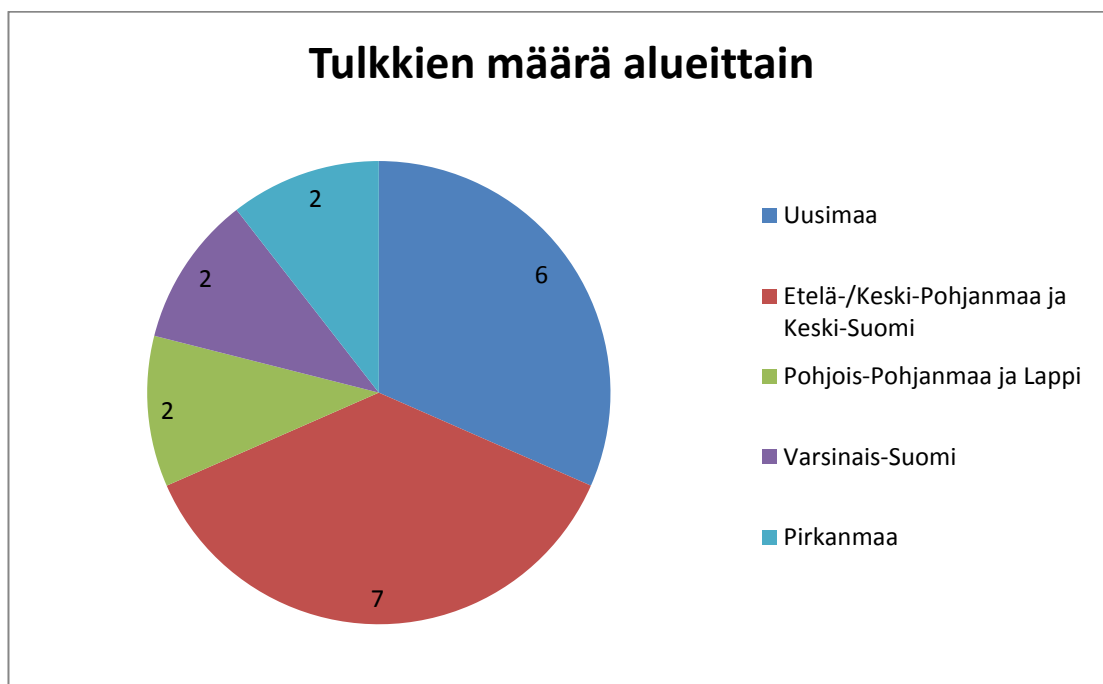
6 KYSELYN TULOKSET

6.1 Vastaajien määrä, työskentelyalueet ja kielitaito

Kyselyyni vastasi 19 henkilöä, joista 14 oli viittomakielentulkkeja ja viisi kirjoitustulkkeja. Viittomakielentulkeista neljä vastasi tekevänsä ruotsinkielisiä kirjoitustulkkeuksia. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia.

Viittomakielentulkeista viisi työskentelee pääasiallisesti Uudellamaalla ja kuusi työskentelee Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella. Yksi tulkki työskentelee Pohjois-Pohjanmaan alueella. Lisäksi työskentelee yksi tulkki Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueella ja yksi tulkki Varsinais-Suomessa.

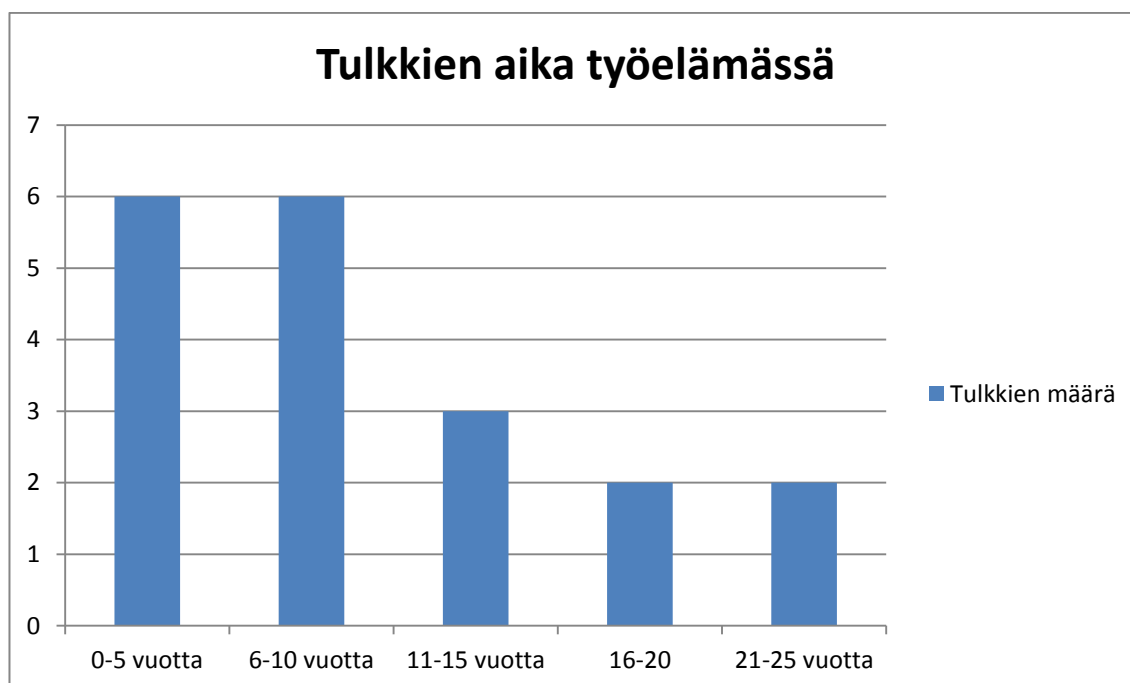
Kirjoitustulkeista kaksi työskentelee Pirkanmaalla, yksi Uudellamaalla ja yksi Varsinais-Suomen alueella. Lisäksi yksi kirjoitustulkki työskentelee Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen alueella.

KUVIO 1. Tulkkien määrä alueittain

Se, kuinka kauan tulkit olivat olleet työelämässä, vaihteli. Viittomakielentulkeista neljä oli ollut työelämässä 0–5 vuotta ja kolme oli työskennellyt tulkkina 6–10 vuoden ajan. Kolme viittomakielentulkkia oli ollut tulkin työssä 11–15 vuoden ajan. Kaksi viittomakielentulkkia oli työskennellyt tulkkina 16–20 vuoden ajan ja kaksi oli ollut tulkin työssä 21–25 vuoden ajan.

Kirjoitustulkeista kaksi oli tehnyt kirjoitustulkin töitä 0–5 vuotta. Loput kolme kirjoitustulkkia olivat työskennelleet kirjoitustulkkina 6–10 vuotta.

KUVIO 2. Tulkkien aika työelämässä

Kysyin viittomakielentulkeilta ja kirjoitustulkeilta, minä vuonna ja mistä oppilaitoksesta he ovat valmistuneet. Humakista oli enemmän valmistuneita. Osa tulkin töitä kauemmin tehneistä oli valmistunut Turun Kristillisestä Opistosta ja suorittanut muuntokoulutuksen myöhemmin joko Humakissa tai Diakissa. Yksi vastanneista viittomakielentulkeista oli valmistunut ruotsinkielisestä tulkikoulutuksesta Borgå Folkhögskolanista vuonna 1993. Kirjoitustulkeista kaksi oli valmistunut Axxell Utbildning Ab:sta ruotsinkielisestä kirjoitustulkkiauskoulutuksesta vuonna 2010.

Suurin osa vastanneista viittomakielentulkeista oli äidinkieleltään suomenkielisiä.

Yksi henkilö mainitsi äidinkieliikseen suomen ja saksan. Ruotsinkielisiä oli kaksi henkilöä ja vastaajista yksi oli suomen- ja ruotsinkielinen. Kirjoitustulkeista kaksi henkilöä oli suomenkielisiä ja kaksi ruotsinkielisiä. Yksi kirjoitustulkki oli suomen- ja ruotsinkielinen.

Viittomakielentulkeista kaikki paitsi yksi käyttivät vähintään kerran viikossa suomen kieltä yhtenä työkielistään. Lisäksi yksi viittomakielentulkki ilmoitti käyttävänsä tukiviittomia työssään.

KUVIO 3. Viikoittaiset työkielet viittomakielentulkeilla

Määrät, kuinka usein tulkit käyttävät ruotsin kieltä ja/tai suomenruotsalaista viittomakieltä vaihtelivat. Seitsemän viittomakielentulkeista teki muutaman kerran kuukaudessa tulkkauksia, joissa käytetään ruotsin kieltä. Heistä kolme tulkki työskenteli Uudellamaalla, kaksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella, yksi tulkki Pohjois-Pohjanmaan alueella ja yksi tulkki Varsinais-Suomessa. Neljä viittomakielentulkkiä teki ruotsinkielisiä tulkkauksia muutaman kerran viikossa tai useammin (kolme näistä tulkeista työskenteli Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella ja yksi tulkki Uudenmaan alueella). Yksi viittomakielentulkki vastasi tekevänsä

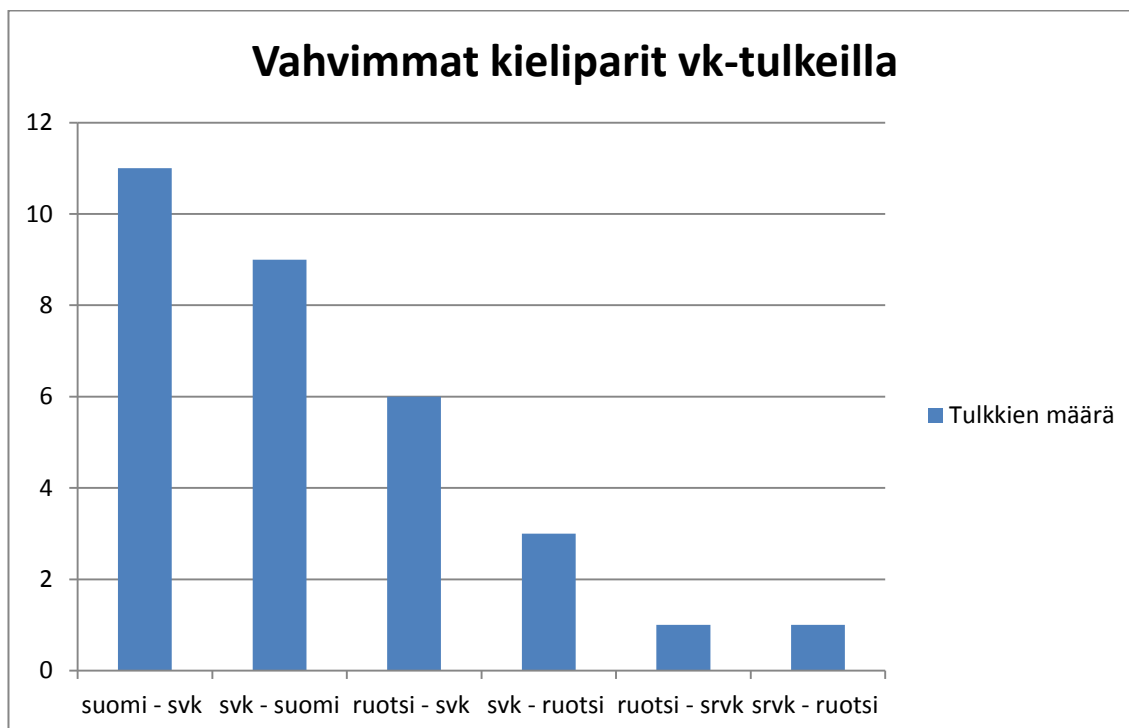
ruotsinkielisiä tulkkauksia harvemmin kuin kerran kuukaudessa (työskentelyalueena Etelä- ja Keski-Pohjanmaa). Yksi viittomakielentulkki vastasi käyttävänsä ruotsin kieltä tulkkauksissa muutaman kerran vuodessa (työskentelyalueena Uusimaa) ja yksi tulkki sanoi käyttävänsä ruotsia tulkkaustilanteissa arviolta kerran vuodessa (työskentelyalueena Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi). Kaksi kirjoitustulkeista vastasi tekevänsä ruotsinkielisiä tulkkauksia muutaman kerran viikossa (toinen työskentelee Pirkanmaalla ja toinen Uudellamaalla). Yksi kirjoitustulkki kertoi tekevänsä ruotsinkielisiä tulkkauksia kerran kuukaudessa tai harvemmin, mutta joskus voi olla enemmän tulkkauksia (työskentelyalueena Varsinais-Suomi). Kaksi kirjoitustulkeista kertoi tekevänsä tulkkauksia kerran viikossa tai harvemmin (toinen työskentelee Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa, toinen Pirkanmaalla).

Kuviossa 4 olen merkinnyt suomalaisen viittomakielen lyhenteellä ”svk” ja suomenruotsalaisen viittomakielen lyhenteellä ”srvk”. Olen jättänyt kuviosta pois suomi-suomalainen viittomakieli- ja suomalainen viittomakieli-suomi-parit, sillä kaikki vastanneet viittomakielentulkit ilmoittivat pystyvänsä tulkkaamaan näitä kielipareja. Näiden kieliparien jälkeen yleisin kielipari oli ruotsin kieli-suomalainen viittomakieli. Vastaajista 12 ilmoittivat pystyvänsä tulkkaamaan näin päin.

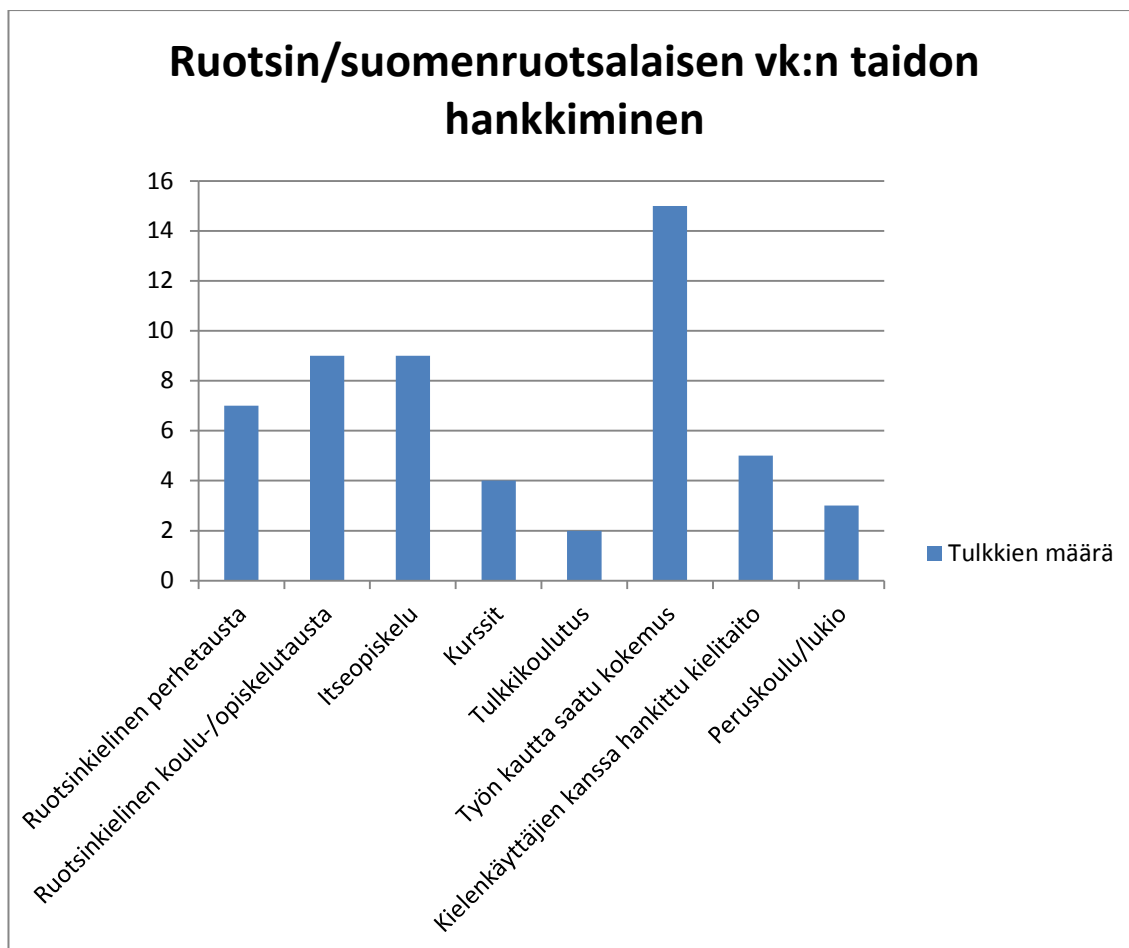
KUVIO 4. Tulkattavat kieliparit viittomakielentulkeilla

Kysyin, mitkä kieliparit vastaajat kokevat tulkatessaan vahvimiksi. Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Vahvimaksi kielipariksi koettiin selkeästi suomi-suomalainen viittomakieli. Ainoastaan yksi henkilö ilmoitti vahvimpiin kielipareihinsa kuuluvan ruotsista suomenruotsalaiseen viittomakieleen tulkkauksen ja suomenruotsalaisesta viittomakielestä ruotsin kieleen tulkkauksen.

KUVIO 5. Vahvimmat kieliparit viittomakielentulkeilla

Kysyttäessä kielitaidon hankkimisesta vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi kuin yksi vaihtoehto. En kysynyt erikseen, kuinka tulkit ovat hankkineet puhutun tai kirjoitetun ruotsin kielen taitonsa tai suomenruotsalaisen viittomakielen taitonsa. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat saaneensa työssään käyttämäänsä kielitaitoa montaa eri kautta. Yleisin keino, jolla tulkit olivat hankkineet työssään tarvittavaa kielitaitoa, oli työn kautta saatu kokemus. Kaikista tulkeista 15 henkilöä oli saanut kielitaitoa työnsä kautta.

KUVIO 6. Ruotsin kielen ja/tai suomenruotsalaisen viittomakielen taidon hankkiminen kirjoitus- ja viittomakielentulkeilla

6.2 Erot ruotsin- ja suomenkielisissä tulkkaustilanteissa

Kyselyssäni kysyin viittomakielentulkeilta, onko vastaajien mielestä ruotsinkielisillä ja suomenkielisillä tulkkaustilanteilla merkittävää eroa. Kysyin myös, kokevatko vastaajat jommankumman kieliset tilanteet haastavammiksi. Kysymykseen vastasi 11 henkilöä. Yksi heistä ei kokenut tilanteissa mitään eroja. Toinen kirjoitti ruotsinkielisten tilanteiden olevan aina haastavampia, sillä ruotsi ei ole vastaajan äidinkieli vaan opintojen kautta opittu. Vastaajan mukaan ruotsi-suomalainen viittomakieli-kieliparin kanssa on aina kahden vieraan kielen käyttöä, mikä tekee tilanteesta haastavamman. Eräs vastaajista sanoi, että tilanteiden luonteessa ei ole eroa. Vastaaja kirjoitti myös, että koska hän on äidinkieleltään suomenkielinen, tuntuvat ruotsinkieliset tilanteet haastavammilta kuin suomenkieliset tilan-

teet. Vastaajista yksi kertoi, että kielipareilla on eroa, koska hän on suomenkielinen ja ruotsin kieli ei ole hänen aktiivinen työkielensä. Hän kokee haastavammiksi tilanteet, joissa käytetään ruotsin kieltä tai suomenruotsalaista viittomakieltä. Hänen kokemuksensa mukaan suomenruotsalaiset kuurot mukauttavat viittomakieltään tulkin mukaan, silloin kun he tietävät tulkin olevan suomenkielinen. Silloin tulkkauksessa ei käytetä puhdasta suomenruotsalaista viittomakieltä, vaikka puhuttuna kielenä olisikin ruotsi.

Yksi vastaajista kertoi tulkkauksutilanteiden olevan samanlaisia, mutta kielen ollessa eri ovat myös kulttuuri ja toimintatavat erilaiset. Haastetta ei tuota itse kieli vaan puhutun tai viitotun kielen käyttäjät. Myös toinen vastaaja kirjoitti tulkkauksutilanteiden olevan samanlaisia:

Samantyyppisiä asiointeja tekevät sekä suomenkieliset että suomenruotsalaiset kuurot, kuuroutuneet ja kuurosokeat. Haasteen tilanteessa asettaa usein tulkin (riittämätön) kielitaito. Asiakkaat kertovat, että heille on tilauksen lisätiedoista huolimatta välitetty täysin suomenkielinen tulkki. Tällöin kuuleva osapuoli on joutunut vaihtamaan puheensa ruotsista suomeksi, ja tilanteen tunnelma ja/tai asiassältö on siitä kärsinyt.

Erään vastaajan mukaan ruotsin kielen ollessa tilanteessa mukana kuuleva ei aina tiedä, mitä kieltä käyttäisi. Tällaisessa tilanteessa kuuleva osapuoli saattaa vaihtaa puhuttua ja/tai kirjoitettua kieltä kesken tilanteen. Tällöin tulkin huulion on oltava erilainen näissä tilanteissa. Esimerkkinä vastaaja mainitsi opiskelutulkkauksen ruotsintunneilla, jos tilanteessa ei ole mahdollista käyttää kirjoitustulkkia. Opettaja puhuu tunnin aikana ruotsia ja suomea ja asiakkaalle tulkataan suomalaisella viittomakielellä. Tämä vastaaja kertoi ruotsinkielisten tilanteiden olevan hänelle haastavampia, koska hänen äidinkielensä on suomi.

Vastaajista yksi mainitsi ruotsin kielestä suomenruotsalaiselle viittomakielelle tulkkauksen olevan haastavaa. Toinen vastaaja kertoi, ettei näe ruotsinkielisillä ja suomenkielisillä tulkkauksutilanteilla merkittävää eroa, mutta koska vastaaja ei osaa suomenruotsalaista viittomakieltä kunnolla, viittomia joutuu tarkistamaan enemmän. Vastaaja mainitsee myös asiakkaiden olevan usein iäkkäämpiä ja siitä syystä myös haastavia.

Yhden vastaajan mielestä suomen- ja ruotsinkielisillä tilanteilla on merkittävä ero.

Tilanteissa on merkittävä ero minulle, koska ruotsin kielen taitoni ei ole niin vahva, että ruotsinkieliset tilanteet olisivat minulle vielä kovinkaan luontevia. Pystyn kyllä tilanteesta ja aiheesta riippuen tulkkaamaan ruotsin kielestä suomalaiselle viittomakielelle, eli ymmärrän ruotsia paremmin kuin sitä puhun. Mutta toki pieniä pätkiä pystyn myös tulkkaamaan suomalaiselta viittomakieleltä tai suomenruotsalaiselta viittomakieleltä ruotsin kielelle. Mutta aihe vaikuttaa paljon.

Kysyin, onko viittomakielentulkkien mielestä tilanteissa, joissa käytetään suomalaista viittomakieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä, merkittävää eroa viittomistossa. Viittomakielentulkeista kymmenen vastasi tähän kysymykseen. Kaksi vastasi, että he eivät käytä työssään suomenruotsalaista viittomakieltä ja yksi vastaajista sanoi, ettei hänellä ole aiheesta riittävästi kokemusta, jotta hän osaisi vastata. Yhden vastaajan mielestä eroja ei ole ja toinen vastaaja sanoi, ettei suuria eroja ole. Kaksi vastaajaa sanoi viittomaeroja olevan jonkin verran. Eräs vastaaja kirjoitti viittomien riippuvan kuuron asiakkaan iästä ja koulutuksesta. Iäkkäämmät kuurot saattavat käyttää vanhoja ja uusia aakkosia vaihdellen, mutta tämä koskee sekä suomen kieltä että ruotsin kieltä käyttäviä kuuroja. Vastaajan mukaan huulio voi olla joko suomen tai ruotsin kielen mukainen (esimerkiksi suomenkielinen huulio kuuron viittoessa suomenruotsalaista viittomakieltä tai päinvastoin). Vastaajista yksi oli ehdottomasti sitä mieltä, että tilanteissa on eroja, sillä niissä toimitaan kahden eri kielen välillä. Yksi vastaaja sanoi, että tilanteissa, joissa käytetään suomenruotsalaista viittomakieltä, on selvästi muutamia täysin erilaisia viittomia. Nämä viittomat ovat suomenruotsalaisia viittomia tai tulevat ruotsalaisesta viittomakielestä.

6.3 Kirjoitustulkkien asiakasryhmät ja ruotsin kieltä osaavien tulkkien tarve

Kirjoitustulkeilta kysyin, keitä heidän asiakasryhmäänsä pääasiallisesti kuuluu. Kolme tulkeista kertoi heidän asiakasryhmänsä koostuvan pääasiassa huonokuuloisista henkilöistä ja kaksi sanoi asiakasryhmän koostuvan henkilöistä, joilla

on sisäkorvaistute.

Kysyin, ovatko viittomakielentulkit ja kirjoitustulkit aktiivisesti mukana suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisössä. Viittomakielentulkeista kymmenen tulkkia vastasi, ettei ole aktiivisesti mukana suomenruotsalaisten viittomakielisten toiminnassa. Tulkeista neljä kertoi olevansa mukana toiminnassa, esimerkiksi yhdistystoiminnan ja sosiaalisen median kautta. Kirjoitustulkeista kukaan ei ole mukana suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisön toiminnassa.

Kysyin, tarvitaanko Suomeen lisää ruotsinkielentaitoisia viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkkeja. Viittomakielentulkeista 13 vastasi kyllä. Yksi vastaajista kommentoi, että mikäli vaihtoehtona olisi ollut ”ehdottomasti”, hän olisi valinnut sen vaihtoehdon. Kirjoitustulkeista neljä vastasi, että Suomeen tarvittaisiin lisää ruotsinkielentaitoisia kirjoitustulkkeja, yksi tulkki vastasi kieltävästi.

6.4 Vastaajien muut kommentit

Kyselyn lopussa oli mahdollisuus kommentoida aihepiiriin liittyen. Viittomakielentulkeilta tuli muutamia kommentteja liittyen tulkkien kielitaitoon, suomenruotsalaisen viittomakielen opetukseen sekä tulevaisuuden haasteisiin ruotsinkielisissä tulkkaustilanteissa. Eräs tulkeista kirjoitti Suomessa olevan tällä hetkellä noin kymmenen tulkkia, joiden kieli- ja ammattitaito riittää hyvään tulkkaukseen tilanteessa, jossa puhuttu kieli on ruotsi.

Toki "hyvää päivää, minun nimeni on" -tyyppisestä tulkkauksesta selviää useampi, mutta jos tulkkauksessa tulee arkisesta keskustelusta vähänkin vaativampaa sanastoa, täytyy tulkin osata kieltä lähes natiivin tavoin, niin että tulkkaus palvelee kaikkia asiakkaita.

Eräs viittomakielentulkki kirjoitti, että suomenruotsalaiset kuurot tarvitsisivat usein kaksikielisen tulkin, tilanteesta riippuen. Toinen tulkki toivoi, että suomenruotsalaista viittomakieltä opetettaisiin täydennyskoulutuksena tai että siitä järjestettäisiin kursseja. Viittomakielentulkeista yksi kirjoitti, että tulevaisuudessa haasteita asettaa tulkkien löytäminen lapsille ja nuorille, joilla on sisäkorvaistute.

Myös tämä ryhmä tarvitsee tulkkia, vaikka kyse usein voikin olla tukiviittomista, kirjoitustulkkauksesta tai puhetta selventävästä tulkkauksesta. Yksi Pohjanmaan alueella työskentelevä viittomakielentulkki kertoi lähes kaikkien tulkkauksien olevan kaksi- tai kolmikielisiä.

Työskentelyalueellani kukin käyttää omaa kieltään, joten myös tulkin on valmistauduttava tulkaamaan useilla kielillä. Kunnioitus, asenne ja vähäinenkin kielitaito ovat avainasemassa monikielisissä tulkkauksissa. On vaikeaa määrittellä omaa ruotsin kielen taitoaan, koska joissain tilanteissa pärjään hyvinkin ja ymmärrän hienosti, mutta joskus puolestaan asia menee täysin yli hilseen. Kokeilemalla tietää, missä pärjää ja missä ei.

Tämän vastaajan mukaan mikäli ruotsinkielisiä tulkkeja ei ole saatavilla, paras yhdistelmä olisi tulkkipari, josta toinen osapuoli olisi ruotsia osaava suomenkielinen ja toinen olisi suomea osaava ruotsinkielinen.

Myös kirjoitustulkeilta tuli kommentteja kyselyn aihepiiriin liittyen. Yksi kirjoitustulkki kertoi tekevänsä kirjoitustulkkauksia ruotsin kielen oppitunneilla. Vastaajan mukaan oppituntitulkkaukset toistavat samaa kaavaa ja sanastoa ja oppikirjan avulla on helppo valmistautua etukäteen. Vastaaja ei ole käyttänyt kirjoitustulkausta esimerkiksi asioimistulkkauksissa eikä koe sellaisissa pärjäävänsä.

Toinen kirjoitustulkki kommentoi välillä joutuvansa tekemään parityötä yksin ruotsinkielentaitoisten kirjoitustulkkien vähyyden takia. Yksi kirjoitustulkeista sanoi, että olisi hyvä tiedottaa enemmän kirjoitustulkkauksesta mahdollisille ruotsinkielisille asiakkaille.

7 KYSELYN TULOSTEN POHDINTA

Aineistossani koen ongelmalliseksi sen, että siitä on mahdotonta sanoa, ovatko kaikki Suomessa ruotsinkielisiä tulkkauksia tekevät viittomakielentulkit ja kirjoitustulkit vastanneet kyselyyn. On mahdollista, että tieto kyselystä ei ole kantautunut jonkun tulkin korviin tai tulkki ei ole syystä tai toisesta vastannut kyselyyn. Tästä syystä koen, että opinnäytetyöni antaa enemmänkin arvion kuin tarkan tiedon siitä, kuinka paljon ruotsin kieltä työssään käyttäviä tulkkeja on maassamme nykyään. Kyselyn tuloksista selviää lisäksi arvokasta tietoa siitä, millä alueilla tulkit työskentelevät, mitä kielipareja he pystyvät tulkkamaan ja kuinka he ovat hankkineet kielitaitonsa.

Analysoituani vastaukset olen ymmärtänyt aiheeni monitahoisuuden. Päätettyäni opinnäytetyöni aiheen minulla oli mielessäni pelkästään ruotsin kieltä työssään käyttävien viittomakielentulkki- ja kirjoitustulkki- määrän ja työskentelyalueiden selvittäminen maassamme. Käsite ”ruotsin kieltä työssään käyttävät kirjoitus- ja viittomakielentulkit” on kuitenkin melko laaja käsite. Tulkki- ja kirjoitustulkki- taito ja suomenruotsalaisen viittomakielen taito vaihtelevat suuresti. Taitoon vaikuttavat tulkin äidinkieli, kieliopinnot ja mahdollisuus päästä käyttämään kieltä tulkkauksilanteissa.

Olin yllätynyt siitä, kuinka harvat tulkit kokevat pystyvänsä käyttämään suomenruotsalaista viittomakieltä tulkatessaan. Toisaalta se on ymmärrettävää ottaen huomioon suomenruotsalaisen viittomakielen puutteelliset koulutusmahdollisuudet. Vaikka tulkki olisi äidinkieleltään ruotsinkielinen, tulkkikoulutus maassamme on suomeksi ja koulutuksessa opetettu viittomakieli on suomalaista viittomakieltä. Ruotsi äidinkielenä ei automaattisesti tarkoita, että tulkki pystyy tulkkamaan suomenruotsalaiselle viittomakielelle. Yllätyin siitä, kuinka monet vastanneista viittomakielentulkeista kuitenkin kokivat pystyvänsä tulkkamaan ruotsin kielestä suomalaiselle viittomakielelle. Kahdestatoista tulkista, jotka olivat vastanneet pystyvänsä tulkkamaan ruotsista suomalaiselle viittomakielelle, yhdeksän oli suomenkielisiä. Tulkit joutuvat tällöin operoimaan kahden ei-äidinkielen välillä. Jokin ruotsi-suomalainen viittomakieli -tulkkauksessa kui-

tenkin koetaan helpommaksi ja mahdolliseksi eri tavalla kuin esimerkiksi suomalainen viittomakieli-ruotsi -tulkkauksessa. Kysyessäni tulkeilta, mitä kielipareja he kokevat pystyvänsä tulkkaamaan, on arvio pystyvyydestä aina tulkin oma.

En halunnut etukäteen olettaa mitään tulkkien työskentelyalueista, äidinkielistä tai kielitaidosta. Tästä syystä lähetin kyselyni kaikille SVT:n alueellisille postituslistoille. Yritin antaa kyselyssäni mahdollisimman paljon vastausvaihtoehtoja ja välttää johdattelevia kysymyksiä. Mielessäni olin kuitenkin muodostanut oletuksia ja osa näistä oletuksista sai vahvistusta kyselyn tulosten perusteella.

Oletin, että ruotsin kieltä työssään käyttäviä viittomakielentulkkeja ja kirjoitus-tulkkeja on melko vähän. Arvioin heitä olevan tällä hetkellä maassamme korkeintaan 30 ja arvelin heistä suurimman osan olevan suomenkielisiä. Arvelin suurimman osan ruotsin kieltä käyttävistä tulkeista työskentelevän maamme rannikkoalueilla. Vastaajien työskentelyalueiden perusteella tämä vaikuttaa pitävän paikkansa. Vaikka muutama tulkeista työskenteli Pohjois-Suomen ja Keski-Suomen alueella, he tekivät ruotsinkielisiä tulkkauksia selvästi harvemmin kuin Pohjanmaalla ja Uudellamaalla työskentelevät tulkit. Toisaalta yksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella työskentelevä viittomakielentulkki vastasi tekevänsä ruotsinkielisiä tulkkauksia harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Yksi Uudenmaan alueella työskentelevä viittomakielentulkki vastasi käyttävänsä ruotsin kieltä tulkkaustilanteissa muutaman kerran vuodessa. Tämä on mielestäni yllättävää, sillä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan ja Uudenmaan alueella on varmasti ruotsinkielisiä kuuroja asiakkaita. On vaikea sanoa, mikä vaikuttaa siihen, että nämä kaksi tulkkia tekevät harvoin ruotsinkielisiä tulkkauksia.

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli saanut työssään tarvittavaa ruotsin (ja mahdollisesti suomenruotsalaisen viittomakielen) taitoa työstä saadun kokemuksen kautta. Tämä ei yllätä minua, sillä esimerkiksi tulkikoulutuksessa on hankala, jopa mahdoton, saada huomattavaa ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen viittomakielen taitoa.

Olin ajatellut, että Suomessa olisi enemmänkin tarvetta ruotsin kieltä tulkkaustilanteissa käyttäville viittomakielentulkeille ja kirjoitustulkeille. Monien kyselyyn

vastanneiden kommenteista välittyi sama ajatus. Vastaajilta tuli paljon hyödyllisiä kommentteja liittyen monikielisiin tulkaustilanteisiin. Kyselytutkimuksessa harmillista on se, että vastaukset ovat suppeampia kuin esimerkiksi haastattelussa. Joistain vastauksista itselleni heräsi uusia kysymyksiä ja halu saada lisätietoa. Hetkittäin minulla oli vaikeuksia ymmärtää, mitä vastaaja on kommentillaan tarkoittanut ja tarkentavat kysymykset olisivat olleet tarpeen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Opinnäytetyöni pohjalta on mahdotonta sanoa ruotsin kieltä työssään käyttävien tulkkien määrää, mutta se ei välttämättä ole tarpeellistakaan. Selvää on kuitenkin se, että määrä on hyvin pieni, jos katsotaan tulkkierekisterissä olevaa tulkkien kokonaismäärää. Vaikka suomenruotsalaiset viittomakieliset ovat pieni tulkin-käyttäjryhmä verrattuna maamme koko viittomakieliseen väestöön, on ruotsin kieltä osaavien viittomakielen- ja kirjoitustulkkien määräkin pieni. Voidaan kuitenkin arvioida, että näitä tulkkeja on maassamme vähintään 19 kappaletta. Tulkkien kielitaito vaihtelee suuresti. Asiaan vaikuttavat esimerkiksi tulkin äidin-kieli ja se, kuinka usein tulkki käyttää ruotsin kieltä tai suomenruotsalaista viittomakieltä työssään. Kyselyyni vastanneista tulkeista suurin osa oli suomenkielisiä. Tulkit työskentelevät kahta tulkkia lukuun ottamatta Pohjanmaan, Pirkanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen alueella.

Kyselyn tuloksista on huomattavissa, että maassamme on hyvin vähän tulkkeja, jotka tulkaavat ruotsin kielen ja suomenruotsalaisen viittomakielen välillä. Ajattelen viittomakielentulkin vähäisenkin ruotsin kielen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taidon olevan hyödyksi tulkkauksilanteissa. Jotta suomenruotsalaiset viittomakieliset voisivat vapaasti ilmaista itseään omalla kielellään ja saada tulkkaukspalvelua omalla kielellään, pitäisi tulkin osata ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä todella hyvin. Koska Suomessa ei tällä hetkellä ole suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta, on tulkkien hyvin vaikeaa hankkia osaamista siitä. Uskon vahvasti, että maassamme on tarvetta koulutukselle, josta viittomakielentulkit ja kirjoitustulkit voisivat hankkia osaamista ruotsin kielessä ja suomenruotsalaisessa viittomakielessä. Pitäisi pohtia, kuinka viittomakielentulkien ja kirjoitustulkkien kielitaitoa ruotsin kielessä ja suomenruotsalaisessa viittomakielessä saataisiin parannettua. Ratkaisuna voisi olla suomenruotsalaisen viittomakielen ja ruotsin kielen kurssit ja täydennyskoulutukset. Suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkipalveluja on hankalaa parantaa, ennen kuin käytävissä on enemmän tulkkeja, jotka vastaavat heidän tulkkaustarpeisiinsa. Suomenruotsalaiset viittomakieliset ovat paljon pienempi joukko kuin suomenkieliset kuurot, mutta maassamme on silti tarvetta suomenruotsalaisten viitto-

makielisten tulkeille. Erilaisissa kyselyissä ja selvityksissä on toistuvasti tullut ilmi suomenruotsalaisten viittomakielisten tyytymättömyys tulkkauspalveluihin. Monet kyselyyni vastanneista tulkeista olivat myös sitä mieltä, että maahamme tarvitaan lisää ruotsinkielentaitoisia viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkeja. Nykyään järjestetään täydennys- ja muuntokoulutuksina esimerkiksi kirjoitus- tulkkaus- ja kääntökoulutusta, eri asiakasryhmille tulkkaus- ja pedagogisia opintoja. Samansuuntainen opintokokonaisuus suomenruotsalaisesta viittomakielestä ja ruotsin kielestä saattaisi olla hyvä vaihtoehto viittomakielentulkkaus- koulutuksen tueksi. Kiintiöiden luomisen suomenruotsalaisille tulkkiopiskelijoille koen puutteelliseksi ratkaisuksi, sillä tällä hetkellä viittomakielentulkkaus- koulutusohjelma on suomenkielinen ja koulutuksessa opetettu viittomakieli on suomalaisesta viittomakieltä. Ruotsinkielisetkään tulkkiopiskelijat eivät automaattisesti opi tulkkamaan ruotsin kielellä ja suomenruotsalaisella viittomakielellä, mikäli koulutus on kokonaan suomenkielinen.

Haasteina nykyään ovat viittomakielisten suomenruotsalaisten lisäksi ruotsinkielisistä perheistä tulevat lapset ja nuoret, joilla on sisäkorvaistute. He tulevat tulevaisuudessa tarvitsemaan ruotsia (ja mahdollisesti suomenruotsalaista viittomakieltä) osaavia tulkkereita, joten ruotsinkielisten tulkkaus- ja kääntämisen määrä maassamme tuskin tulee vähenemään.

Suomenruotsalaisiin viittomakielisiin ja suomenruotsalaiseen viittomakieleen liittyviä tutkimusaiheita löytyy lukuisia. Tarvetta ruotsin kieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä osaaville tulkeille on, joten voisi olla aiheellista selvittää, onko tulkeilla kiinnostusta hankkia koulutusta tällä osa-alueella. Myös suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen eroja ja yhtäläisyyksiä voisi tutkia. Suomalainen viittomakieli vaikuttaa nykyään paljon suomenruotsalaiseen viittomakieleen ja erityisesti tätä ilmiötä saattaisi olla syytä tutkia. Mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi myös se, kuinka paljon suomenruotsalaiset viittomakieliset joutuvat muuttamaan kieltään tulkkaus- ja kääntämisen puutteellisen kielitaidon vuoksi.

LÄHTEET

- Axxell 2013. Tietoa Axxellista. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.axxell.fi/fi/aloitussivu/tietoa-axxellista.html>.
- Döva och Hörselskadade Barns Stödförening rf. i.a. Bakgrund. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.dhbs.fi/>.
- Esitutkintalaki 1987/449, 30.4.1987. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>
- Hedrén, Johan; Hoyer, Karin; Londen, Monica; Wenman, Lena; Westerholm, Håkan & Östman, Jan-Ola 2005. Finlandssvenska teckenspråkiga i dag. Teoksessa Jan-Ola Östman (toim.) FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk, Teckensspråkstudier 1. Helsinki: Yliopistopaino, 113–122.
- Ruotsinkielisen tulkkauksen saatavuudesta 2014. Facebookissa Herää, Kelan tulkkaukspalvelu! -ryhmässä 17.1. Viitattu 9.4.2014.
<https://www.facebook.com/groups/714799755206479/?fref=ts>
- Hoyer, Karin 2000a. Variation i teckenspråk – En studie av släktskapsterminologi i teckenspråket hos finlandssvenska döva. Yleisen kielitieteen pro gradu -tutkielma. Julkaisusarja L4/2000, Kuurojen Liitto ry. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hoyer, Karin 2000b. Vähemmistö vähemmistössä: suomenruotsalaiset kuurot ja heidän viittomakielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 205–215.
- Hoyer, Karin & Kronlund-Saarikoski, Karin 2002. Se vårt språk! – Näe kielellemme! Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 21 & Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 122. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Hoyer, Karin 2005. ”Vi kallade dem Borgåtecken” – Det finlandssvenska teckenspråket i går och i dag. Teoksessa Jan-Ola Östman (toim.) FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk, Teckensspråkstudier 1. Helsinki: Yliopistopaino, 21–77.
- Hoyer, Karin 2012. Dokumentation och beskrivning som språkplanering - perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk. Helsingin yliopisto. Teckensspråksstudier 3. Helsinki: Unigrafia.
- Hoyer, Karin 2013. Suomenruotsalainen viittomakieli – Attritiosta ahdinkoon. Teoksessa Kimmo Granqvist & Päivi Rainó (toim.) Rapautuva kieli – Kirjoituksia vähemmistökielten kulumisesta ja kadosta. Vantaa: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1404. 232–251.

- Kansalaisuuslaki 2003/359, 16.5.2003. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359>
- Kankkonen, Janne 2014a. Suomenruotsalainen viittomakieli, häviävä kieli? Puheenvuoro Viittomakielen päivän seminaarissa 12.2. Helsinki.
- Kankkonen, Janne 2014b. Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n puheenjohtaja ja SignWiki-projektityöntekijä. Helsinki. Haastattelu 19.3.
- Kintopf, Magdalena 2013. SignWiki – webbaserad ordbok med tecken. Svenska Dövas Blad 2/2013, 7.
- Kuurojen Liitto ry i.a. Viittomakieliset. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieliset/>
- Lahtinen, Ulla 2001. Ruotsinkielinen erityisopetus. Teoksessa Markku Jahnu-kainen (toim.) 11. painos. Juva: Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. 165–181.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/630, 21.8.1998. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>
- Laki kotimaisten kielten keskuksesta 2011/1403, 22.12.2011. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111403>
- Lukiolaki 1998/629, 21.8.1998. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>
- Londen, Monica 2004. Communicational and educational choices for minorities within minorities. The case of the Finland-Swedish Deaf. University of Helsinki. Department of Education. Research report 193. Helsinki: University Press.
- Londen, Monica 2006. Mötet mellan det döva barnet och det hörande samhället. Teoksessa Karin Hoyer, Monica Londen & Jan-Ola Östman (toim.): Teckenspråk: Sociala och historiska perspektiv. Teckenspråksstudier 2. Helsinki: Yliopistopaino, 53–69.
- Perusopetuslaki 1998/628, 21.8.1998. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Projekt Lyktan 2003–2005. Slutrapport. Finlandssvenska teckenspråkiga rf.
- Pynnönen, Sirpa 2014. Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielen tulkkiopiskelija. Kuopio. Sähköposti 27.3. Vastaanottaja Carita Ajanti.
- Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Publications No. 12. Toinen painos. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.

- Sirkiä, Pirjo 2014. Osastosihteeri, Kuurojen Liitto. Helsinki. Sähköposti 11.4. Vastaanottaja Carita Ajanti.
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010. Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 60 & Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 158. Vantaa: Multi-print.
- Tulkkauspalvelu 2013 -kyselyn kooste. Kuurojen Liitto ry. Viitattu 9.4.2014.
<http://www.kl-deaf.fi/File/4490e215-a733-4f8f-9ef1-54bd641992fd/Tulkkauspalvelu-kyselyn-kooste.pdf>
- Valli, Raine 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta 2008/389, 5.6.2008. Viitattu 11.4.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080389>
- Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Viittomakielen lautakunnan 40. kokous. 21.4.2010. Pöytäkirja. Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 9.4.2014.
http://www.kotus.fi/files/1777/Kokous_40-210410.pdf
- Viittomakielen lautakunnan 48. kokous. 20.11.2012. Pöytäkirja. Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 10.4.2014.
http://www.kotus.fi/files/2345/Kokous_48-201112_final_korjattu.pdf
- Viittomakielen lautakunnan 50. kokous. 6.5.2013. Pöytäkirja. Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 9.4.2014.
- Wallvik, Birgitta 2005. Du måste vara döv för att förstå – Finlandssvenska dövas fotspår i historien. Helsinki: Finlandssvenska teckenspråkiga rf.
- Östman, Jan-Ola 2005. Finlandssvenskt teckenspråk som ett nordiskt språk. Teoksessa Jan-Ola Östman (toim.) FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk. Teckenspråksstudier 1. Helsinki: Yliopistopaino, 5–7.
- Östman, Jan-Ola 2005. Om teckenspråk, teckenspråkiga och minoriteter. Teoksessa Jan-Ola Östman (toim.) FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk. Teckenspråksstudier 1. Helsinki: Yliopistopaino, 9–19.

LIITTEET

LIITE 1.

Hei!

Olen 4. vuoden viittomakielentulkkiopiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni kyselytutkimusta suomenruotsalaisten viittomakielisten tulkkausresursseihin liittyen. Opinnäytetyössäni haluan selvittää, kuinka paljon Suomessa on viittomakielentulkkeja ja kirjoitustulkkeja, jotka käyttävät työssään ruotsin kieltä sekä suomenruotsalaista viittomakieltä.

Mikäli käytät työssäsi ruotsin kieltä (joko kirjoitettua tai puhuttua) sekä mahdollisesti suomenruotsalaista viittomakieltä, toivon sinun vastaavan oheiseen Webropol-kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen vie noin 10-30 minuuttia riippuen vastaustesi laajuudesta. Kysely on tarkoitettu sekä viittomakielentulkeille että kirjoitustulkeille, mutta kyselyn loppuvaiheessa on omat osionsa kirjoitus- ja viittomakielentulkeille. Kysely ohjaa sinut automaattisesti oikeisiin kysymyksiin vastaustesi mukaan.

Lisätietoja saat halutessasi minulta sähköpostitse (carita.ajanti@student.diak.fi). Valmis opinnäytetyöni on luettavissa Theseus-tietokannasta huhti-toukokuusta 2014 alkaen.

Kyselyni on lähetetty SVT:n alueellisten postituslistojen kautta ympäri Suomea. Lisäksi välitän kyselyn myös Suomen Kirjoitustulkit ry:n kautta. Mikäli tiedät jonkun tulkin, joka ei kuulu mihinkään SVT:n postituslistalle eikä Suomen Kirjoitustulkit ry:hyn ja jota kyselyn aihepiiri koskee, toivon sinun vinkkaavan kyselystä tälle tulkille.

Käsittelen kaikki vastaukset luottamuksellisesti ja vastaajien anonymiteettiä kunnioittaen. Vastaathan kyselyyn viimeistään tiistaina 4.3. Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin

Carita Ajanti

LIITE 2.

Kysely työssään ruotsin kieltä käyttäville kirjoitus- ja viittomakielentulkeille**1. Oletko ***

- mies
 nainen

2. Kuinka pitkään olet työskennellyt tulkkina? *

- 0-5 vuotta
 6-10 vuotta
 11-15 vuotta
 16-20 vuotta
 21-25 vuotta
 yli 25 vuotta

3. Minä vuonna ja mistä oppilaitoksesta olet valmistunut?

4. Millä alueella pääsääntöisesti työskentelet tällä hetkellä? Voit valita useamman vaihtoehdon, mikäli työskentelet aktiivisesti usealla alueella. *

- Ahvenanmaa
 Varsinais-Suomi
 Uusimaa
 Satakunta
 Häme
 Pirkanmaa

- Etelä-Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Pohjois-Karjala
- Etelä-Karjala
- Pohjois-Savo
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Lappi

5. Mikä on äidinkielenäsi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. *

- suomen kieli
 - ruotsin kieli
 - suomalainen viittomakieli
 - suomenruotsalainen viittomakieli
 - muu, mikä?
-

6. Aktiivisia työkieliäsi ovat (kielet, joita käytät työssäsi vähintään kerran viikossa tai useammin. Voit valita useamman vaihtoehdon.) *

- suomi (puhuttu tai kirjoitettu)
 - suomalainen viittomakieli
 - ruotsi (puhuttu tai kirjoitettu)
 - suomenruotsalainen viittomakieli
 - muu, mikä?
-

7. Teetkö ruotsinkielisiä kirjoitustulkkauksia? *

- teen vain kirjoitustulkkauksia (tämän vaihtoehdon valitessasi siirryt Seuraava-painiketta painaessasi automaattisesti kysymykseen 17)

- teen sekä ruotsinkielisiä kirjoitustulkkauksia että viittomakielentulkkauksia
- en tee ruotsinkielisiä kirjoitustulkkauksia

8. Kuinka olet hankkinut ruotsinkielisissä tulkkauksilanteissa tarvittavan kielitaidon?
 Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. *

- ruotsinkielinen perhetausta
- ruotsinkielinen koulu-/opiskelutausta
- tulkkikoulutus
- kurssit
- itseopiskelu
- työn kautta saatu kokemus
- kielenkäyttäjien kanssa hankittu kielitaito
- muu, mikä?

9. Kuinka usein teet tulkkauksia, joissa käytät ruotsin kieltä ja/tai suomenruotsalaista viittomakieltä?

- muutaman kerran viikossa tai useammin
- muutaman kerran kuukaudessa
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- muu, mikä?
-
-

10. Mitä kielipareja pystyt tulkkaamaan? *

- suomen kielestä suomalaisen viittomakieleen
- suomalaisesta viittomakielestä suomen kieleen
- ruotsin kielestä suomalaisen viittomakieleen
- ruotsin kielestä suomenruotsalaiseen viittomakieleen
- suomalaisesta viittomakielestä ruotsin kieleen
- suomenruotsalaisesta viittomakielestä ruotsin kieleen
- suomenruotsalaisesta viittomakielestä suomen kieleen
- muita aihepiiriin liittyviä kielipareja, mitä?

11. Minkä näistä kielipareista koet vahvimaksi itselläsi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. *

- suomen kielestä suomalaiseen viittomakieleen
- suomalaisesta viittomakielestä suomen kieleen
- ruotsin kielestä suomalaiseen viittomakieleen
- ruotsin kielestä suomenruotsalaiseen viittomakieleen
- suomalaisesta viittomakielestä ruotsin kieleen
- suomenruotsalaisesta viittomakielestä ruotsin kieleen
- suomenruotsalaisesta viittomakielestä suomen kieleen

12. Onko mielestäsi tulkkaustilanteilla, joissa käytetään ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä tai suomea ja suomalaista viittomakieltä merkittävää eroa? Koetko jommankummankieliset tilanteet haastavammiksi?

13. Onko mielestäsi tulkkaustilanteissa, joissa käytetään suomenruotsalaista viittomakieltä ja tulkkaustilanteissa, joissa käytetään suomalaista viittomakieltä merkittäviä eroja sanastossa/viittomistossa?

14. Oletko aktiivisesti mukana suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisössä? Mikäli vastasit "kyllä", voit halutessasi kertoa, millä tavoin olet mukana yhteisön toiminnassa. *

- en
- kyllä
-

15. Koetko Suomessa olevan enemmän tarvetta ruotsin kieltä ja/tai suomenruotsalaista viittomakieltä osaaville kirjoitus- ja viittomakielentulkeille? *

- ei
- kyllä

16. Muuta kommentoitavaa:

17. Kuinka olet hankkinut ruotsinkielisissä kirjoitustulkkauksissa tarvittavan kielitaidon? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. *

- ruotsinkielinen perhetausta
- ruotsinkielinen koulu-/opiskelutausta
- kurssit
- itseopiskelu
- työn kautta saatu kokemus
- muu, mikä?

18. Kuinka usein teet ruotsinkielisiä kirjoitustulkkauksia? *

- lähes päivittäin
- muutaman kerran viikossa
- kerran viikossa tai harvemmin
- kerran kuukaudessa tai harvemmin
- muu, mikä?

19. Asiakasryhmäsi koostuu pääasiallisesti

- viittomakielisistä
- huonokuuloisista
- kuuroutuneista
- henkilöistä, joilla on sisäkorvaistute

20. Oletko aktiivisesti mukana suomenruotsalaisten viittomakielisten yhteisössä? Mikäli vastasit "kyllä", voit halutessasi kertoa, millä tavalla olet mukana yhteisön toiminnassa. *

- en
- kyllä

21. Koetko Suomessa olevan enemmän tarvetta ruotsinkielisiä tulkkauksia tekeville kirjoitustulkeille? *

ei

kyllä

22. Muuta kommentoitavaa:
